

Utjecaj čitalačkih navika djece školske dobi na širinu vokabulara

Kantoci, Elizabeta

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:790098>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-20**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Odsjek za fonetiku

Elizabeta Kantoci

**UTJECAJ ČITALAČKIH NAVIKA DJECE ŠKOLSKE DOBI NA ŠIRINU
VOKABULARA**

Interdisciplinarni diplomski rad

Zagreb, svibanj 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Odsjek za fonetiku

Elizabeta Kantoci

**UTJECAJ ČITALAČKIH NAVIKA DJECE ŠKOLSKE DOBI NA ŠIRINU
VOKABULARA**

Interdisciplinarni diplomski rad

Mentorice:

dr.sc. Mihaela Banek Zorica, izv. prof.

dr. sc. Arnalda Dobrić, doc.

Zagreb, svibanj 2019.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Elizabeta Kantoci

Datum i mjesto rođenja: 29.05.1995., Zabok, Republika Hrvatska

Studijske grupe i godina upisa: Fonetika (smjer Rehabilitacija slušanja i govora) i

Informacijske i komunikacijske znanosti (smjer Bibliotekarstvo), ak. god. 2016/2017.

Lokalni matični broj studenta: 398417-D

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku:

Utjecaj čitalačkih navika djece školske dobi na širinu vokabulara

Naslov rada na engleskome jeziku:

Influence of reading habits on elementary school student's vocabulary knowledge

Broj stranica: 59

Broj priloga: 1

Datum predaje rada: 23.05.2019.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. dr.sc. Mihaela Banek Zorica, izv. prof.

2. dr. sc. Arnalda Dobrić, doc.

3. dr. sc. Tomislav Ivanjko, doc.

Datum obrane rada: 10.06.2019.

Broj ECTS bodova: 23 (15 na studiju fonetike + 8 na studiju informacijskih znanosti)

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1. -----

2. -----

3. -----

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Utjecaj čitalačkih navika djece školske dobi na širinu vokabulara

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Elizabeta Kantoci

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1. ČITANJE.....	5
1.1. Definicija čitanja	5
1.2. Važnost čitanja u ranoj dobi	5
1.2.1. Prepoznavanje riječi	5
1.2.2. Razumijevanje sadržaja	6
1.2.3. Čitanje u ranoj dobi – predskazivač kasnijih čitalačkih navika.....	7
1.2.4. Kako pomoći školskome djetetu da postane čitatelj.....	8
1.3. Čitanje u 21. Stoljeću	9
1.3.1. Linearno i nelinearno čitanje	9
1.4. Hrvatski građani i čitanje.....	10
1.4.1. Čitalačke navike djece.....	11
1.4.2. Čitalačke navike odraslih	11
1.4.3. Nacionalna strategija poticanja čitanja	12
2. VOKABULAR.....	14
2.1. Definicija vokabulara	14
2.2. Vrste vokabulara.....	14
2.3. Važnost učenja vokabulara u ranoj dobi	15
2.3.1. Obogaćivanje vokabulara	15
3. KONTEKST.....	17
3.1. Definicija konteksta.....	17
3.2. Vrste konteksta	17
3.2.1. Pedagoški kontekst	18
3.2.2. Prirodni kontekst	18
3.3. Učenje riječi uz pomoć konteksta.....	18
3.3.1. Čimbenici uspješnosti korištenja konteksta za obogaćivanje vokabulara	19
3.3.1.1. Učestalost pojavljivanja nepoznate riječi u kontekstu.....	19
3.3.1.2. Lingvističko i ekstralingvističko znanje	20
3.3.1.3. Postojanje kontekstualnih znakova.....	20
4. ISTRAŽIVANJE.....	22
4.1. Problem istraživanja	22
4.2. Istraživačke hipoteze	23

4.3.	Metodologija istraživanja	23
4.3.1.	Test poznavanja riječi	23
5.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH PODATAKA.....	28
5.1.	Rezultati ankete	28
5.1.1.	Stav prema čitanju u odnosu na školski uspjeh	37
5.1.2.	Usporedba stavova ispitanika/ca i njihovih obitelji prema čitanju	38
5.2.	Rezultati testa poznavanja riječi	39
5.3.	Odnos rezultata ankete čitalačkih navika i rezultata na testu poznavanja riječi	40
5.3.1.	Razlike u poznavanju riječi s obzirom na spol	40
5.3.2.	Razlike u poznavanju riječi s obzirom na školski uspjeh	40
5.3.3.	Razlike u poznavanju riječi u odnosu na rezultate ankete	41
5.3.3.1.	Bodovanje odgovora u anketi čitalačkih navika	41
5.3.3.2.	Usporedba rezultata na testu poznavanja riječi i odgovora u anketi čitalačkih navika.....	42
5.3.4.	Utjecaj poteškoća pri učenju čitanja na sadašnje znanje vokabulara.....	46
6.	ZAKLJUČAK	47
	REFERENCIJE	48
	SAŽETAK.....	51
	ABSTRACT	52
	PRILOZI.....	53

1. UVOD

Čitanje je kroz povijest prolazilo kroz različite faze, a najvažnija je, čini se, bila ona koju bismo mogli nazvati „čitalačkom revolucijom“. Naime, krajem osamnaestoga stoljeća, brojne se promjene uočavaju u srednjoj Europi, a među njima i Francuska revolucija. U to vrijeme, jedan je švicarski prodavač knjiga iznio tvrdnju da nisu Jakobinci zaslužni za propast starog režima, već su to bili čitatelji. Zabilježeno je da se čitanje, kao novi oblik zanimacije, proširilo veoma brzo u kolektivnu „čitalačku epidemiju“. Čitatelji su se tada budili i odlazili u krevet s knjigom, imali je pored sebe za stolom, nosili je sa sobom u šetnju... Jedva su pročitali zadnju stranicu, a već su bili u potrazi za novom.¹ Francuskom revolucijom ukinuti su feudalni odnosi u društvu i osobna nesloboda ljudi. U razdoblju prosvjetiteljstva nove ideje i vjerovanja širile su se kontinentom potencirane povećanjem pismenosti uslijed udaljavanja od isključivo religijskih tekstova. Sve to dovelo je do kolektivnog napretka, novih izuma i povećanja kvalitete života.

I danas se budimo i odlazimo na spavanje čitajući i pregledavajući različite sadržaje na svojim pametnim uređajima. U digitalnom dobu, mnogi dovode u pitanje opstanak tiskane knjige. Sve češće čuju se stajališta ljudi da tiskana knjiga ili čak knjiga općenito, pada u zaborav. Takvo je mišljenje uvriježeno kod djece ili adolescenata koji čitanje povezuju isključivo sa školom. Međutim, i odrasli često smatraju da od knjige nema koristi jer su sve potrebne informacije ionako već dostupne na Internetu ili pak tvrde da nemaju vremena čitati knjige. Reći će da je informacija dostupna puno brže preko Googlea nego da traže knjigu na određenu temu. Iz toga slijedi da postoji određeno preklapanje između sadržaja na Internetu i sadržaja u knjigama. Iako je nemoguće točno izračunati u kojoj mjeri se sadržaj preklapa, jasno je da je svijet knjiga sasvim drukčiji od Interneta. On je raznolikiji, njegovi subjekti su širi i dubina njegovog znanja mnogo je dublja. Većina ikada objavljenih knjiga nije sačuvana. Ipak, nastojalo se sačuvati knjige za koje je netko smatrao da su vrijedne čuvanja (ako izuzmemo namjerna uništavanja knjižnica). Prema tome, podaci sadržani u knjižnici daleko su manje slučajni od onih na Internetu. U knjižnici, za razliku od Interneta, nema videozapisa

¹Wittmann, R. Was there a reading revolution at the end of the eighteenth century?. // A history of reading in the west / edited by Guglielmo Cavallo and Roger Chartier. Amherst : University of Massachusetts Press, 1999. Str 284-285.

slatkog mačića na traci za trčanje i sličnih sadržaja.² Upravo je mnogobrojnost sadržaja za razbibrigu na Internetu koji se brzo mijenja zaslužan za distrakciju od onoga što smo stvarno željeli pronaći, a i jedan je od uzroka sve češćih poremećaja pažnje kod djece i adolescenata. Tiskane knjige prolaze odabir da bi bile tiskane, a sadržaj na internetu objavljuje bilo tko, bilo kada. U moru sadržaja i upravo zbog njegove instant dostupnosti, brzo prelazimo s jednog sadržaja na drugi (bilo da se radi o fotografijama, tekstu, videozapisu) i obično se ne zadržavamo dugo na određenoj temi. Tako ne razvijamo svoje potencijale, a jasno je da je za uspjeh u svijetu u kojem se svatko želi istaknuti, komunikacija iznimno važna, a bogatstvo vokabulara elegantno sredstvo za postizanje nadmoći.³ Pad interesa za knjigu i čitanje, promijenjeni načini čitanja u digitalnom okruženju i nedostatna kompetencija pismenosti za život od svakog društva zahtijevaju da se sustavno i strateški bavi pitanjima kulture pismenosti.⁴ S ciljem osviješćivanja društva o dobrobitima čitanja u slobodno vrijeme, ovim radom istražiti će se moguća korelacija između čitalačkih navika učenika sedmih razreda Osnovne škole Janka Leskovara u Pregradi i širine njihova vokabulara. Čitajući u slobodno vrijeme širimo vlastiti vokabular, lakše nam je razumijeti sadržaj pročitano, a i tečnije se verbalno izražavamo.⁵ Bogatiji vokabular omogućuje nam da lakše izrazimo vlastite misli, ideje, stavove i osjećaje. Kako bismo kolektivno doprinosili napretku društva, iznimno je važno stalno isticati važnost čitanja jer čitanje donosi znanje, a znanje donosi napredak.

² Munger, S. The world of books vs. the world of the Internet: An extremely unequal match?. *Seanmunger.com*. 2014. URL: <https://seanmunger.com/2014/11/02/the-world-of-books-vs-the-world-of-the-internet-an-extremely-unequal-match/>. (02.05.2019.).

³ Šustar, M. Čitajte, obogatite vokabular, naučite pričati. *Linked in*. 2016. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/%C4%8Ditajte-obogatite-vokabular-nau%C4%8Dite-pri%C4%8Dati-maja-%C5%A1ustar>. (02.05.2019.).

⁴ Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. Str. 4. URL: <https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf>. (02.05.2019.).

⁵ Hughes-Hassel, S.; Rodge, P. The leisure reading habits of urban adolescents. // *Journal of adolescent & adult literacy*. 51, 1(2007) The leisure reading habits of urban adolescents, str 22. URL: <https://ila.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1598/JAAL.51.1.3>. (02.05.2019.).

1. ČITANJE

1.1. *Definicija čitanja*

Čitanje je temeljna generička intelektualna vještina nužna za uspješno djelovanje u suvremenom svijetu. Ona je posebno važna za učenje iz teksta i u velikoj mjeri određuje uspješnost tijekom školovanja. Iako je prevođenje napisanih znakova u izgovorene riječi, odnosno proces prepoznavanja riječi temeljni proces čitanja, razumijevanje značenja napisanih riječi i teksta suštinska je funkcija pismenosti koja omogućuje prenošenje poruka kroz vrijeme i udaljenosti, vlastito izražavanje, stvaranje i dijeljenje ideja.⁶

1.2. *Važnost čitanja u ranoj dobi*

1.2.1. *Prepoznavanje riječi*

U suvremenom svijetu čitanje je vještina koja je nužna za opstanak. Ali ta vještina nije posljedica biološkoga, nego kulturnog razvoja čovjeka. Zato čovjek nema posebnu „čitačku sposobnost“. Usvajanje vještine čitanja najvažniji je zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje tog zadatka otvara mu put za gotovo sve kasnije učenje.⁷ Čitanje ima kognitivne posljedice koje nadilaze neposredan zadatak iščitavanja značenja iz određenog odlomka. One su tijekom vremena recipročne i eksponencijalne, a stvaraju duboke implikacije za razvoj širokog raspona kognitivnih sposobnosti. Utjecaj čitalačkog dostignuća na akademski uspjeh raspravlja se kroz diskusije o takozvanom „Matejevom učinku“. Termin „Matejev učinak“ preuzet je iz biblijskog odlomka u kojem bogat postaje bogatiji, a siromašan siromašniji. Primjenjujući ovaj koncept na čitanje, vidimo da se vrlo rano u procesu čitanja loši čitatelji, koji imaju veće poteškoće u dekodiranju slova u zvuk, manje izlažu čitanju nego njihovi iskusniji vršnjaci. Do daljnjeg pogoršanja problema dolazi jer se manje vješti čitatelji često ne snalaze u materijalima koji su im preteški. Kombinacija manjkavih sposobnosti dekodiranja,

⁶ Kolić-Vehovec, S. Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html>. (02.05.2019.).

⁷ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. 3. dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 2002. Str. 15.

nedostatka prakse i teških materijala rezultiraju nezahvalnim iskustvima ranog čitanja koja dovode do manje uključenosti u aktivnosti povezane s čitanjem. Sa stajališta recipročnog modela razvoja čitanja, to znači da mnoge kognitivne razlike uočene među čitateljima različitih vještina mogu zapravo biti posljedica ranih razlika u brzini početničkog čitanja.⁸

Nedostatak izlaganja čitanju i prakse od strane manje kvalificiranog čitatelja odgađa razvoj automatizma i brzine na razini prepoznavanja riječi. Spori procesi smanjenog kapaciteta u prepoznavanju riječi zahtijevaju kognitivne resurse koji bi trebali biti korišteni za razumijevanje. Stoga je razumijevanje značenja ometeno; neugodna iskustva se gomilaju i praksa se izbjegava ili se tolerira bez stvarne kognitivne uključenosti.

Vještine povezane s prepoznavanjem riječi razvijaju se relativno brzo (ako dijete nema teškoća u razvoju čitanja) i automatiziraju se do 8. ili 9. godine.⁹ Međutim, neka djeca imaju znatnih poteškoća pri učenju čitanja. Ona djeca koja između 8. i 9. godine nisu u potpunosti usvojila vještinu čitanja imat će s čitanjem problema i u odrasloj dobi. Često se nemogućnost djeteta da nauči čitati povezuje s nedovoljno razvijenom intelektualnom sposobnošću, ali moguće je da je dijete sasvim normalne, čak i iznadprosječne inteligencije, a pokazuje teškoće u učenju čitanja. Takve specifične teškoće u učenju čitanja koje nisu posljedica nedostatka inteligencije ili nedovoljno razvijenih predčitačkih vještina zovu se disleksija.¹⁰

1.2.2. Razumijevanje sadržaja

Razlika u iskustvima čitanja djece različitih vještina može imati mnoge druge posljedice na njihovo buduće čitanje i kognitivni razvoj. Kako se vještina razvija i prepoznavanje riječi postaje manje zahtjevno i više automatizirano, pojavljuju se novi ograničavajući čimbenici kao što su znanje vokabulara, poznavanje složenih sintaktičkih struktura, znanje o svijetu itd.¹¹ Iako je utvrđena povezanost vještina prepoznavanja riječi i razumijevanja,

⁸ Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. What Reading Does for the Mind. // Journal of Direct Instructions. 1, 2(2001), str. 137-138. URL: https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf. (02.05.2019.).

⁹ Kolić-Vehovec, S. Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html>. (02.05.2019.).

¹⁰ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. 3. dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 2002. Str. 23.

¹¹ Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. What Reading Does for the Mind. // Journal of Direct Instructions. 1, 2(2001), str. 137-138. URL:

prepoznavanje riječi ne garantira razumijevanje teksta.¹² Količina pročitano­g od strane boljeg čitatelja i ovdje pomaže u nadvladavanju prepreka. Čitač više ne mora trošiti vrijeme i usmjeravati pozornost na dešifriranje, nego može pozornost usmjeriti na smisao onoga što čita, tj. na poruku napisanoga, može postati čitatelj.¹³ Počinje uočavati neobične, smiješne, etičke i estetske, kao i međusobno suprotstavljene elemente sadržaja. U toj dobi postupno nestaje potreba za oslanjanjem na ilustraciju jer djeca postaju sposobna za samostalno zamišljanje i predočavanje. Prema tome, brigu o razvoju predčitačkih sposobnosti valja započeti od rođenja, a najkasnije od djetetove treće godine.¹⁴ Za razliku od vještina povezanih s prepoznavanjem riječi, koje se razvijaju relativno brzo i dostižu optimalnu razinu do 8. ili 9. godine, razvoj vještina povezanih s razumijevanjem nije vremenski ograničen i razvija se od djetinjstva do odrasle dobi.¹⁵

1.2.3. Čitanje u ranoj dobi – predskazivač kasnijih čitalačkih navika

Dobro je poznato da su dobre čitalačke navike stražan predskazivač rasta verbalnog znanja i bolje sposobnosti razumijevanja pročitano­g, ali što prethodi dobrim čitalačkim navikama? Kako predvidjeti da će osoba imati dobre čitalačke navike? Istraživači koji su se bavili ovom problematikom (Cunningham i Stanovich, 1997) pitali su se može li brzina početničkog čitanja predvidjeti tendenciju uključivanja u čitalačke aktivnosti u kasnijem djetinjstvu. Ispitivane su sposobnosti dekodiranja, prepoznavanja riječi i razumijevanja pročitano­g u prvom razredu. Istraživanje se provodilo longitudinalno, a istraživači su saznali da su djeca, koja su u vrijeme dok su pohađala prvi razred, pokazivala bolje sposobnosti u navedenim zadacima, čitala više i imala razvijenije čitalačke navike u jedanaestom razredu (obrazovnog sustava SAD-a). Test dekodiranja, prepoznavanja riječi i razumijevanja pročitano­g nije ponovljen u jedanaestom razredu kako bi se izostavio utjecaj trenutnih sposobnosti djeteta na količinu čitanja. Sposobnosti koje su djeca pokazala u prvom razredu,

https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf. (02.05.2019.).

¹² Kolić-Vehovec, S. Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html>. (02.05.2019.).

¹³ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. 3. dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 2002. Str. 16.

¹⁴ Isto. Str. 23.

¹⁵ Jalongo, M. R.; Sobolak, M. J. Supporting Young Children's Vocabulary Growth : The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies. // Early Childhood Education Journal. 38, 6(2011), str. 423. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-010-0433-x>. (02.05.2019.).

utjecale su na čitalačke navike sve do jedanaestog razreda. S druge strane, primijetili su da djeca koja su na testu inteligencije, također provedenom u prvom razredu, pokazivala bolje rezultate, nemaju nužno razvijenije čitalačke navike. Zapanjujuć je to nalaz jer iz njega možemo iščitati da djeca koja ranije počnu čitati, čitaju sve više tijekom godina, a osim toga, čitajući obogaćuju vokabular i izgrađuju opće znanje, što može kompenzirati nešto lošije kognitivne sposobnosti. Možemo zaključiti da oni koji puno čitaju, jačaju svoju verbalnu inteligenciju, a čitanje ih čini pametnijima.¹⁶

1.2.4. Kako pomoći školskome djetetu da postane čitatelj

Djeca koja su lako savladala čitanje, kojima čitanje ide glatko (na razini prepoznavanja riječi), također trebaju pomoć roditelja kako bi postali čitatelji. Potrebna im je motivacija za čitanje. Učitelj/ica u školi nema dovoljno vremena baviti se svakim djetetom posebno i svakodnevno provjeravati razumije li ono što čita. Zato je nužnost da roditelji nađu vremena za zajedničko čitanje, poticanje djetetovog čitanja naglas i čitanje djeteta roditelju kako bi se djetetu omogućio susret s velikim brojem novih riječi, uvježbavanje dešifriranja, postupno ispravljanje grešaka i osamostaljivanje u aktivnosti čitanja. Ranije je navedeno da se dijete koje glatko savlada čitanje, susreće s više teksta i tako je u prednosti pred djetetom koje još savladava prepoznavanje riječi. Ali to ne znači da će mu čitanje biti omiljena aktivnost i da će obožavati čitanje samo zato što je svladao prepreke u ovladavanju tom vještinom. Iako je dijete „školarac“, ono i dalje neko vrijeme neće moći čitati tako brzo i dobro kao roditelj pa je i dalje potrebno čitati mu kako ne bi zaboravilo kako je to uživati u smiješnome, tajanstvenome i čarobnom događanju koje izvire iz teksta. Istovremeno, važno ga je ujedno poticati da postupno samostalno čita sve veće dijelove teksta i da u njima uživa.¹⁷

¹⁶ Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. What Reading Does for the Mind. // Journal of Direct Instructions. 1, 2(2001), str. 146. URL: https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf. (02.05.2019.).

¹⁷ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja : Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. 3. dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 2002. Str. 199.

1.3. Čitanje u 21. stoljeću

U povijesti čitanja, nikada nije zabilježeno takvo združivanje snaga posvećenih dokučivanju koji su to kognitivni i psihosocijalni čimbenici te čimbenici društvenog konteksta koji dovode do uspješnog čitanja. Vidljivo je to u naporima država i nacionalnih obrazovnih institucija da artikuliraju znanje i procese koji su ključni za čitanje, a time i čitalačke kompetencije. Također, sve su češća istraživanja „online“ čitanja u svrhu konceptualizacije „sljedeće generacije“ čitalačkih standarda. Pokušava se razumjeti kako će kompetentni čitatelj izgledati u 21. stoljeću i nakon.¹⁸ Upotreba digitalnih oblika tekstova postala je svakodnevna realnost, dok je proučavanje načina uspješnoga čitanja tih tekstova još uvijek predmet zanimanja. Pokreće se pitanje o oblicima čitanja koji su potrebni za „klasične“ knjige te o novim načinima čitanja elektronički oblikovanih tekstova.¹⁹

1.3.1. *Linearno i nelinearno čitanje*

Meta Grosman u svojoj knjizi „U obranu čitanja“ govori o linearnom i nelinearnom čitanju. Linearno čitanje je čitanje na koje smo navikli, tradicionalno, od riječi do riječi, od rečenice do rečenice, od retka do retka, od prve do posljednje stranice, bar kad je riječ o umjetničkim pričama, a u hrvatskom (kao i u brojnim drugim jezicima), slijeva nadesno. Umjetnički tekstovi sastavljeni su tako da već na početku moraju uvjeriti čitatelja u svoju zanimljivost, a onda održavati zanimanje stalnim novim zapletima. I drugi tekstovi (udžbenici, rasprave...) pretpostavljaju da uvodni tekstovi uvode i omogućavaju razumijevanje daljnjeg teksta.²⁰

Nelinearno čitanje odnosi se na elektroničke tekstove koji nemaju unaprijed određen redoslijed, nego predstavljaju mreže mogućnosti koje čitatelj može aktivirati na više načina i upotrebom elektroničke tehnologije sastaviti svoju posebnu priču. Tekst može početi čitati na bilo kojem mjestu, a kad prestane čitati, to je za njega kraj teksta. Elektronički tekstovi sadrže poveznice pomoću kojih čitatelj odabire vlastiti put, odnosno redoslijed čitanja i teme koje ga

¹⁸Alexander, P. A.; The Disciplined Reading and Learning Research Laboratory. Reading Into the Future : Competence for the 21st Century. // Educational Psychologist. 47, 4(2012), str. 259. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00461520.2012.722511?needAccess=true>. (02.05.2019.).

¹⁹Grosman, M. U obranu čitanja. Zagreb: Algoritam, 2010. Str. 261.

²⁰Isto. Str. 263-266.

zanimaju te na osnovi vlastitoga zanimanja i ukusa svojim odabirom oblikuje vlastitu specifičnu čitateljsku aktualizaciju hiperteksta. Elektronički tekstovi nude i bogatu slikovnu građu, fotografije, grafičke prikaze itd. Sve te digitalno uskladištene i ponuđene elemente, čitatelj sklapa po volji, a hipertekst na zaslonu računala zove čitatelja na proizvoljan izbor i stvaranje vlastitoga redoslijeda ponuđenih sadržaja. Čitanje postaje aktivnost odabira, neki se elementi zanemaruju, a na nekima se zadržava dulje. Time se mijenja čitateljeva uloga u čitanju. Za razliku od čitanja linearno oblikovanih tekstova, prilikom čitanja nelinearnog, elektroničkog teksta, čitatelj ima veću odgovornost. Neki stručnjaci promijenjenu čitateljevu ulogu opisuju kao sekundarno autorstvo jer sadržaj pročitano g teksta ovisi o čitateljevom slobodnom izboru, o njegovim zanimanjima i pronalaženjem posebnih putova kroz tekst.

S obzirom na postojanje linearnih i nelinearnih oblika čitanja, moramo se zapitati kakvu će čitateljsku sposobnost razviti mladi čitatelji ne budu li imali prethodnih ugodnih iskustava s čitanjem linearno organizirane priče.²¹ Hoće li biti u mogućnosti savladati linearno čitanje koje zahtjeva više koncentracije i strpljenja?

1.4. Hrvatski građani i čitanje

Podaci o broju objavljenih naslova u Hrvatskoj (samo prva izdanja) nisu zabrinjavajući. Unatoč tome, nedovoljna dostupnost knjige često se navodi kao prepreka razvoju čitanja. Nije to, dakle, posljedica nedovoljnog broja naslova na tržištu, već razmjerno niske kupovne moći građana i drugih čimbenika koji djeluju na dostupnost knjige, primjerice nedovoljne opremljenosti knjižnica knjigama i relativne nedostupnosti knjižnica u nekim područjima Republike Hrvatske. Istraživanja o čitateljskim navikama i interesima, premda nesustavna i malobrojna, pokazuju da se u Hrvatskoj nedovoljno čita, a posebno da se nedovoljno dobro čita. Nije, međutim, provedeno cjelovito nacionalno istraživanje koje bi obuhvatilo razne čimbenike koji utječu na kulturu pismenosti i čitanja te pokazalo interese i navike ispitanika.²²

²¹ Grosman, M. U obranu čitanja. Zagreb: Algoritam, 2010. Str. 263-266.

²² Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. Str. 6-7. URL: <https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf>. (02.05.2019.).

1.4.1. Čitalačke navike djece

Istraživanja koja su provedena nisu donijela pozitivne rezultate. Rezultati nedavnog istraživanja provedenog u zagrebačkim osnovnim školama govore da većina učenika očekuje da će završiti srednju školu, a velik broj njih smatra da će završiti i fakultet što je postalo gotovo normativno očekivanje. S druge strane, zabrinjavajući su rezultati koji govore o navikama čitanja i razvijanja pismenosti. Učenici su nezainteresirani za čitanje knjiga i učenje vlastitog jezika. Prema nekim procjenama, čak i velik broj učenika koji u knjižnici posude lektirne naslove, te iste knjige ne pročitaju jer ih doživljavaju kao dosadne jer nemaju razvijene čitateljske navike pa im je teško pročitati više od prvih nekoliko stranica. Nemaju dovoljno razvijenu koncentraciju ni strpljenje, što su preduvjeti da se misaono procesira sadržaj knjige.²³ Istraživanja pokazuju da bolja čitalačka pismenost pretpostavlja nastavak školovanja do 21. godine života, a čitalačka pismenost je i bolji predskazivač profesionalne karijere od školskih ocjena. Ona pozitivno utječe na odnos prema studiranju, povezana je sa sklonošću cjeloživotnom učenju i sa sudjelovanjem u društvu i političkim djelovanjem, važna je za pojedinca, ali i za gospodarski rast zemlje. Naime, stupanj pismenosti utječe na kvalitetu rada, mobilnost, zapošljavanje, kasnije usavršavanje i na širu uključenost u civilnom društvu.

1.4.2. Čitalačke navike odraslih

Krajem 2013. godine provedeno je istraživanje pismenosti i čitalačkih navika hrvatskih građana. Donijelo je, potpuno očekivano, porazne rezultate koji su pokazali da se Hrvatska nalazi na samom europskom dnu kada je u pitanju razina pismenosti građana, odnosno čitalačke navike.²⁴ Sukladno tome, prema podacima Eurostata (statističkog ureda Europske Unije) porazni su i rezultati uključenosti u ostale kulturne aktivnosti kao što su odlasci u kazališta, na kino projekcije, glazbena događanja, u muzeje i mjesta kulturne i povijesne važnosti.²⁵ Prema podacima iz 2011. godine, 56% ispitanih je u godinu dana pročitao knjigu, a već 2014. godine taj se postotak smanjio na 48%. Još je više zabrinjavajuće to što je čak 46% građana odgovorilo da im knjige ne trebaju niti ih zanimaju. Kada bismo uprosječili

²³ Učenici u hrvatskim školama sve manje čitaju, najdosadniji predmet – hrvatski. *Prevoditelj-teksta.com*. 2019. URL: <https://www.prevoditelj-teksta.com/ucenici-sve-manje-citaju/>. (02.05.2019.).

²⁴ Svilar, N. Hoćemo li čitati?. *Books.hr*. 2015. URL: <http://booksa.hr/kolumne/konkretno-o-knjizi/hocemo-li-citati>. (02.05.2019.).

²⁵ Hrvatska je među najnekulturnijim državama u EU po Eurostatu. *Ravno do dna : magazin pop kulture*. 2017. URL: <https://ravnododna.com/hrvatska-je-medu-najnekulturnijim-drzavama-u-eu-po-eurostatu/>. (02.05.2019.).

navedene podatke, dobili bismo dvije pročitane knjige po osobi godišnje.²⁶ Pad interesa za knjigu i čitanje, promijenjeni načini čitanja u digitalnom okruženju i nedostatna kompetencija pismenosti za život potaknuli su na pokretanje nacionalne strategije poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine.

1.4.3. Nacionalna strategija poticanja čitanja

Porast statističkih podataka o nepismenosti u cijeloj Europi, uz izuzetak Islanda, potaknulo je institucije Europske Unije na hitno djelovanje. Europska komisija formirala je stručnu skupinu zaduženu za izradu prijedloga za podizanje razine pismenosti kao i poticanje čitanja u Europi, kao početak velike kampanje za iskorjenjivanje nepismenosti. Proteklih godina brojne su europske zemlje pokrenule razne programe poticanja čitanja i povećanja razine pismenosti. Hrvatska je odlučila slijediti primjer drugih država i hrvatskim uvjetima prilagoditi određene elemente inozemnih strategija i programa za poticanje čitanja. Razmatrani su različiti programi, posebice oni Poljske (koja je imala program pod nazivom Cijela Poljska čita djeci), Velike Britanije (National Literacy Trust), Litve, Češke, ali i nekih zemalja izvan Europe, poput Južne Afrike (program Drop all and Read), Australije, Kanade i SAD-a.²⁷

Hrvatska nacionalna strategija poticanja čitanja ima namjeru osposobiti što je više moguće građanstva da s razumijevanjem čitaju tekstove različitih vrsta dostupne u različitim formatima objavljivanja. Nastoji se omogućiti i proširiti kompetentno kritičko čitanje tekstova različitih tipova naracija (umjetničkih, znanstvenih, kulturnih, političkih, ekonomskih, religijskih, medijskih ili tehnoloških). Zbog toga je potrebno osnažiti ideju da svrha fikcije i naracije nije samo zabava i odvratanje pozornosti, već susretanje različitih modela svjetonazorskih, moralnih, političkih, emocionalnih ili društvenih pitanja kakva postoje i u stvarnosti.²⁸

Strategija provodi navedene mjere osmišljavanjem i provedbom programa poticanja čitanja djeci u ranoj i predškolskoj dobi, programa poticanja čitanja u školskoj dobi, programa

²⁶ Svilar, N. Hoćemo li čitati?. *Books.hr*. 2015. URL: <http://booksa.hr/kolumne/konkretno-o-knjizi/hocemo-li-citati>. (14.02.2019.).

²⁷ Isto. URL: <http://booksa.hr/kolumne/konkretno-o-knjizi/hocemo-li-citati>. (02.05.2019.).

²⁸ Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. Str. 16-17. URL: <https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf>. (02.05.2019.).

poticanja čitanja odraslih te poticanjem na suradnju svih sudionika uključenih u programe poticanja čitanja.²⁹

²⁹ Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. Str. 18. URL: <https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf>. (02.05.2019.).

2. VOKABULAR

Čimbenik koji u velikoj mjeri određuje prepoznavanje riječi, ali i razumijevanje teksta u cjelini, jest bogatstvo rječnika čitatelja.³⁰ S druge strane, bogatstvo rječnika najviše ovisi o količini čitanja. U ovom poglavlju detaljnije će se opisati vrste vokabulara i najefikasniji načini usvajanja novih riječi.

2.1. Definicija vokabulara

Vokabular ili rječnik je u najopćenitijem smislu, popis riječi, katalog riječi nekoga jezika. Tim se nazivom označuju i sve riječi kojima se koristi pojedini govornik, koje se govore u pojedinome području, koje pripadaju pojedinoj struci, koje pripadaju standardnomu jeziku itd. Vokabular pojedinoga jezika otvoren je skup koji stalno prima nove jedinice (tj. nove riječi) te iz kojega neke riječi polako nestaju, prelazeći prvo u pasivni leksik, a zatim se posve zaboravljaju. Stoga se vokabular kojega jezika nikada ne može do kraja naučiti ni do kraja popisati pa je izradba rječnika u kojem se popisuje, opisuje i/ili normira vokabular stalan jezikoslovni zadatak.³¹

2.2. Vrste vokabulara

Jezik možemo podijeliti na receptivni i ekspresivni. Receptivni jezik ovisi o tumačenju pročitanoj ili čutog, a ekspresivni jezik odnosi se na produkciju jezika kroz pisanje ili govor. Većina je, stoga, upoznata s podjelom na vrste vokabulara ovisno o tome kojim putem mu pristupamo: slušanjem, čitanjem, govorom ili pismom. Ono što je manje poznato, a korisno u strategijama učenja vokabulara, jest troslojna konceptualizacija vokabulara. Riječi koje pripadaju prvome sloju uobičajene su jedinice jezika koje su široko rasprostranjene ili nisu toliko dobro poznate, ali ih je lako izraziti ilustracijom. To su, primjerice, sljedeće riječi: „vrata“, „stol“, „računalo“, „žirafa“. One pripadaju prvome sloju jer su dobro poznate, a ako nisu, lako ih je vizualizirati i zato je vrijeme potrebno za pamćenje takvih riječi minimalno. Riječi koje pripadaju drugome sloju od velike su koristi za zrelije korisnike jezičnih vještina

³⁰ Kolić-Vehovec, S. Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html>. (02.05.2019.).

³¹ Vokabular. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65246>. (02.05.2019.).

kao što su slušanje, govor, čitanje i pisanje. Riječi iz ove skupine fokusiraju se na apstraktnije i kompleksnije ideje, kao što su „hrabrost“, „zbunjenost“ ili „namjera“. Kada se vokabular uči sustavno i vrijeme učenja vokabulara je ograničeno, ovo je skupina riječi kojoj bi trebalo posvetiti najviše vremena. Riječi koje pripadaju trećem sloju specifične su za određena područja znanosti ili djelatnosti i nisu primijenjive na situacije izvan točno određenog konteksta. To su, primjerice, riječi kojima se koriste matematičari, sociolozi ili drugi u svojem području rada. Ovoj skupini pripadaju riječi „klorofil“, „algebra“, „proton“. Ove riječi zahtijevaju određeno vrijeme učenja, ali ne treba se na njima predugo zadržavati jer nemaju široku upotrebu, osim ako se upoznajemo s vokabularom pojedine znanosti.³²

2.3. *Važnost učenja vokabulara u ranoj dobi*

Djeca koja u školu dolaze s većim znanjem vokabulara, pokazuju bolje sposobnosti razumijevanja tekstova koje čitaju, a kako se njihovo razumijevanje pročitano povećava, sukladno s time proširuje se i njihov vokabular.³³ S druge strane, za one čitatelje koji imaju siromašniji rječnik postoji veća vjerojatnost da će za vrijeme čitanja naići na više nepoznatih riječi, odnosno riječi za koje u pamćenju nemaju pohranjeno značenje. Takve riječi stvarat će praznine u značenju teksta i otežat će ili onemogućiti stvaranje koherentne reprezentacije teksta.³⁴ Djeca koja u školu dolaze s ograničenim znanjem vokabulara, bore se s razumijevanjem pročitano, a ta borba ograničava daljnji rast vokabulara.³⁵

2.3.1. *Obogaćivanje vokabulara*

Većina teoretičara slaže se da se glavnina vokabulara koji dijete usvaja očituje kroz izloženost jeziku, nasuprot direktnom poučavanju, a mnogi su uvjereni da količina pročitano materijala doprinosi razlikama u bogatstvu dječjeg vokabulara, više nego izloženost usmenoj

³² Jalongo, M. R.; Sobolak, M. J. Supporting Young Children's Vocabulary Growth : The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies. // Early Childhood Education Journal. 38, 6(2011), str. 422. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-010-0433-x>. (02.05.2019.).

³³ Isto. Str. 423.

³⁴ Kolić-Vehovec, S. Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html>. (02.05.2019.).

³⁵ Jalongo, M. R.; Sobolak, M. J. Supporting Young Children's Vocabulary Growth : The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies. // Early Childhood Education Journal. 38, 6(2011), str. 423. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-010-0433-x>. (02.05.2019.).

komunikaciji. Razlog zbog kojeg postoji uvjerenje da se vokabular obogaćuje čitanjem leži u razlikama između statističkih distribucija riječi pronađenih u pisanom jeziku i usmenoj komunikaciji engleskog jezika (Carroll, Davies, & Richman, 1971). Prema usporedbama govornog i pisanog jezika, govor je upečatljivo leksički siromašniji u odnosu na pisani jezik. Relativno rijetke riječi pronađene u dječjim knjigama još su rjeđe u razgovorima odraslih, izuzev svjedočanstava na suđenjima. Neke riječi pronađene u materijalima za čitanje namijenjenim za odrasle, čak se dva ili tri puta rjeđe čuju na televiziji. Navedene razlike u čestoti riječi direktno upućuju na to koje su mogućnosti za obogaćivanje vokabulara. Ako se većina vokabulara stječe izvan okvira formalnog podučavanja, onda je jedina prilika za stjecanje novog vokabulara putem izlaganja pisanom jeziku ili usmenom jeziku koji je izvan granica svakodnevno upotrebljavanog. Stoga je obogaćivanje vokabulara učestalije moguće putem čitanja nego u svakodnevnim razgovorima ili gledanjem televizije (danas češće youtube kanala).³⁶

³⁶ Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. What Reading Does for the Mind. // Journal of Direct Instructions. 1, 2(2001), str. 138-139. URL: https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf. (02.05.2019.).

3. KONTEKST

Učenje novih riječi i obogaćivanje vokabulara najčešće se događa uz pomoć konteksta. Iako nije svaki kontekst jednako informativan, upravo velika količina čitanja povećat će šanse za susretanjem pojedine riječi u različitim kontekstima i omogućiti upoznavanje s različitim značenjima pojedine riječi.

3.1. *Definicija konteksta*

Verbalni kontekst (verbalno okruženje) ukupnost je teksta u koji je smještena određena jedinica (riječ), ono što se nalazi ispred nje i ono što slijedi iza nje.³⁷

No, u posljednja tri desetljeća postalo je jasno da kontekst podrazumijeva i puno više od toga. Kontekst uključuje i gramatičku strukturu rečenice, značenje cijelog ulomka, pa čak i cijelog teksta. Nadalje, on uključuje i čitateljeva očekivanja, mjesto i situaciju u kojoj se čitatelj nalazi, njegovo kulturološko okruženje te prethodno znanje i iskustvo.³⁸

3.2. *Vrste konteksta*

Potrebno je susresti se s nepoznatom riječi više puta kako bismo saznali njezino značenje ili značenja ako se radi o višeznačnoj riječi. Ne upućuju svi konteksti u jednakoj mjeri na značenje riječi, neki su informativniji od drugih. Iako je točno da je učenje novih riječi olakšano nekim vrstama konteksta, nije točno da je svaki kontekst prikladno ili učinkovito sredstvo učenja za razvoj vokabulara. Zato treba razlikovati pedagoški i prirodni kontekst.³⁹

³⁷ Kontekst. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32920>. (02.05.2019.).

³⁸ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 296.

³⁹ Beck, I. L.; McKeown, M. G.; McCaslin E. S. Vocabulary Development : All Contexts Are Not Created Equal. // The Elementary School Journal 83, 3(1983), str. 178. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/461307>. (02.05.2019.).

3.2.1. *Pedagoški kontekst*

Pedagoški kontekst posebno je dizajniran kontekst za zaključivanje značenja nepoznate riječi, odnosno za učenje novog vokabulara. Primjerice, u rečenici: „Od svih stvarnih likova, on je baš poželio onog fiktivnog.“ Želimo li saznati značenje riječi „fiktivan“, zaključit ćemo da se radi o nečem suprotnom riječi „stvaran“. U ovome radu fokus nije na intencionalnom podučavanju novih riječi, već na slučajnim susretima s novim riječima tijekom čitanja neobaveznih materijala pa pedagoški kontekst neće biti predmet proučavanja.

3.2.2. *Prirodni kontekst*

Prirodni kontekst je bilo koji kontekst koji okružuje nepoznatu riječ. On nije posebno dizajniran za učenje riječi i autor teksta ne namjerava kontekstom približiti značenje nepoznate riječi. Unatoč tome, prirodni kontekst čini većinu materijala korištenih za obogaćivanje vokabulara.⁴⁰ Prirodni kontekst može se podijeliti u četiri kategorije: kontekst koji potiče na netočan zaključak, kontekst koji ne potiče na zaključak, kontekst koji pruža dovoljno informacija za smještanje riječi u kategoriju i kontekst koji potiče na točan zaključak. Čak i kontekst koji potiče na točan zaključak, primjerice „Stavila je šešir i rukavice, a obukla ružičastu haljinu od svile. Nikada nije izgledala tako graciozno.“, sam po sebi nije dovoljan da se sa sigurnošću odredi značenje riječi, u ovom slučaju „graciozno“. Zato je potrebno čitati više i češće kako bi se s riječju „graciozno“ i drugim nepoznatim riječima, susretali češće i saznali na što bi se sve one mogla odnositi.

3.3. *Učenje riječi uz pomoć konteksta*

Od svih strategija učenja novog vokabulara koje se primjenjuju i za materinski kao i za strani jezik, najzastupljenija je strategija zaključivanja značenja nepoznate riječi iz konteksta. Studije o učinkovitosti konteksta pokazale su da se riječi uče lakše kada se nalaze u kontekstu nego izvan njega.⁴¹ Važnost konteksta u učenju vokabulara vidljiva je u tome što značenje

⁴⁰ Isto. Str. 178.

⁴¹ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 296.

riječi često ovisi o kontekstu u kojem je ona korištena, a česta je pojava da ljudi znanje vokabulara uzimaju iz konteksta, odvojeno od izričitih uputstava.⁴²

Što znači znati neku riječ? Čak i kada se čini da dijete zna neku riječ, njegovo razumijevanje iste može biti vrlo površno, pogotovo kada se radi o višeznačnim riječima. Primjerice, ono zna što je jezik (u ustima), ali ne shvaća kada mu netko kaže da popravi jezik na cipeli. Čini se da su riječi jednostavni entiteti, ali nisu. One se povezuju s prijašnjim iskustvima i znanjem, a značenje im se mijenja ovisno o lingvističkom kontekstu u kojem su se našle.⁴³ Zbog toga je potrebno doći do različitih značenja iste riječi. Što više čitamo, veća je mogućnost da se s istom riječi susretnemo više puta, u različitim kontekstima, i tako saznamo njezino puno značenje.

3.3.1. Čimbenici uspješnosti korištenja konteksta za obogaćivanje vokabulara

Kod naprednih učenika različiti čimbenici koji čine kontekst djeluju istovremeno i najčešće nesvjesno, a izravno utječu na razumijevanje pojedinih riječi i čitavog teksta. Neki od čimbenika uspješnosti korištenja konteksta koji u daljnjem tekstu neće biti detaljnije opisani su: blizina riječi koje se ponavljaju, broj nepoznatih riječi u tekstu, važnost nepoznate riječi za razumijevanje teksta.⁴⁴

3.3.1.1. Učestalost pojavljivanja nepoznate riječi u kontekstu

Nenamjerno usvajanje vokabulara ovisi o izloženosti učenika određenoj riječi. Jedan susret s nepoznatom riječi u kontekstu rijetko otkriva više od djelića značenja riječi.⁴⁵ Riječi često mijenjaju značenje ovisno o kontekstu što je vidljivo ako pogledamo u rječnik gdje velik broj riječi u objašnjenju ima više od jednog značenja. Broj značenja koja riječ ima proporcionalna su frekvenciji njihove upotrebe. Za često korištene riječi, višeznačnost je

⁴² Nagy, W. E. On the role of context in first and second language vocabulary learning. // Technical report. 627(1995), str. 1. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/31277>. (02.05.2019.).

⁴³ Jalongo, M. R.; Sobolak, M. J. Supporting Young Children's Vocabulary Growth : The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies. // Early Childhood Education Journal. 38, 6(2011), str. 423. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-010-0433-x>. (02.05.2019.).

⁴⁴ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 296.

⁴⁵ Isto. Str. 296

pravilo.⁴⁶ Međutim, stručnjaci se ne slažu u tomu koliki je broj susreta s nepoznatom riječi potreban da bi se usvojilo puno značenje neke riječi. Huckin i Coady (1999.) te Brown (1993.) spominju da je potrebno od šest do dvanaest susreta da bi riječ postala dio učenikova aktivnog vokabulara.⁴⁷ To se mijenja od osobe do osobe. Djelotvorno korištenje konteksta za zaključivanje značenja nepoznatih riječi ovisi o raznolikosti tipova znanja: lingvističkom i ekstralingvističkom znanju.

3.3.1.2. Lingvističko i ekstralingvističko znanje

Kako bi djelotvorno koristili kontekst za zaključivanje značenja nepoznatih riječi, potrebne su nam različite vrste znanja: znanje o svijetu, jezično znanje i strateško znanje.⁴⁸ Za vrijeme čitanja čitatelj ili učenik unosi prethodno znanje u proces razumijevanja teksta i koristi se tim znanjem da bi tekst lakše i bolje mogao razumjeti.⁴⁹ Znanje o svijetu i strateško znanje mogu kompenzirati ograničenja učenikovog jezičnog znanja. Pojam konteksta ne može se ograničiti na tekstualno susjedstvo riječi. Dokučivanje značenja riječi iz konteksta ovisi o povezanosti situacijskog modela (čitateljevog doživljaja značenja teksta) i tekstualnog modela, kao i poznavanja prirode mogućeg mapiranja između navedenog. Dakle, učenje vokabulara iz konteksta ovisi o čovjekovu znanju o svijetu, njegovom shvaćanju konceptualne domene kojoj ta riječ pripada i znanju o načinu na koji je relevantni dio leksika organiziran. Uključena su i znanja o čitanju i strategije stvaranja smisla za tekst.⁵⁰

3.3.1.3. Postojanje kontekstualnih znakova

Kontekstualni znakovi mogu i ne moraju biti dio konteksta koji okružuje nepoznatu riječ. Oni daju informacije o značenju nepoznate riječi, a javljaju se u obliku riječi, fraza ili rečenica koje se nalaze u njezinoj blizini. Kontekstualni znakovi mogu se nalaziti u istoj rečenici kao i nepoznata riječ, a mogu biti ispred ili iza nje. Postojanje i vrsta kontekstualnih

⁴⁶ Nagy, W. E. On the role of context in first and second language vocabulary learning. // Technical report. 627(1995), str. 2. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/31277>. (02.05.2019.).

⁴⁷ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 296.

⁴⁸ Nagy, W. E. On the role of context in first and second language vocabulary learning. // Technical report. 627(1995), str. 1. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/31277>. (02.05.2019.).

⁴⁹ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 297.

⁵⁰ Nagy, W. E. On the role of context in first and second language vocabulary learning. // Technical report. 627(1995), str. 16. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/31277>. (02.05.2019.).

znakova određuje vrstu konteksta. S obzirom na to da se većina riječi usvaja čitanjem, važno je da se čitatelji znaju koristiti kontekstualnim znakovima. Ponekad autor teksta sam ponudi značenje nepoznate riječi u tekstu. Taj se postupak obično primjenjuje kod imena mjesta, tehničkih izraza ili nekih drugih riječi koje nisu poznate ni izvornim govornicima. Tipovi kontekstualnih znakova su: definicija (nepoznata riječ definirana je kontekstom), preformulacija (riječ, izraz ili rečenica koja objašnjava značenje nepoznate riječi), sinonim (riječ koja ima isto ili gotovo isto značenje kao nepoznata riječ), uzrok i posljedica (uzrok ili posljedica pomažu shvatiti značenje nepoznate riječi), primjer (autor navodi nekoliko riječi ili ideja koje su primjer za nepoznatu riječ) i kontrast (stavljanje nepoznate riječi u opreku s poznatom, pomaže odgonetnuti značenje nepoznate riječi).⁵¹

⁵¹ Vodogaz, I.; Jurišić, M. Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. // Školski vjesnik. 49, 2(2010), str. 299.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1. *Problem istraživanja*

U jeku ekonomske i socijalne krize kojoj se u Hrvatskoj još ne nazire kraj, javljaju se i problemi u obrazovanju. Učenici u hrvatskim školama ostvaruju ispodprosječne rezultate u osnovnim vještinama, a situacija se dodatno pogoršava.⁵² Dok svjedočimo zatvaranju hramova kulture, popularizaciji turbo folka, dodjeljivanju titula bez pokrića, vrijeme je da se zapitamo kako kriza kulture i obrazovanja utječe na našu budućnost, odnosno na generacije kojima usađujemo sustav vrijednosti današnjeg društva.

Danas gotovo i ne postoji zanimanje koje ne uključuje neki oblik javne komunikacije. Javnim govorom smatra se i komunikacija na radnom mjestu, sudjelovanje na sastancima, pregovorima, održavanje prezentacija... U javnom govoru poželjna je elokvencija i pravilno izražavanje. Generacijama koje dolaze bit će potreban govor kao sredstvo postizanja poslovnih uspjeha. Želimo li kao društvo napredovati, potrebni su nam elokventni, pametni i sposobni mladi ljudi. Elokvencija podrazumijeva bogatstvo vokabulara. Zato je potrebno djecu motivirati da čitaju više jer čitanje omogućuje susretanje s riječima koje se u govoru ne koriste često i učenje iz konteksta koje je moguće samo ako se dovoljno puta susretnemo s istom riječju. Ovim istraživanjem nastoji se utvrditi znanje vokabulara učenika sedmih razreda u odnosu na njihove čitalačke navike i stavove koje njihova obitelj ima prema čitanju. Dobiveni rezultati mogu poslužiti i kao indikator stanja kulture i obrazovanja današnjeg društva.

⁵² Europska komisija hrvatski obrazovni sustav ocijenila među najlošijima u Europi. *Poslovni dnevnik*. 2017. URL: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/europska-komisija-hrvatski-obrazovni-sustav-ocijenila-meu-najgorima-u-europi-334894>. (02.05.2019.).

4.2. *Istraživačke hipoteze*

- Čitalačke navike djece slabo su razvijene
- Većina djece čita samo kad mora
- Djeca čitanje povezuju isključivo sa školom
- Čitanje većini djece ne predstavlja zadovoljstvo
- Stav obitelji prema čitanju je pozitivan
- Roditelji ne čitaju ili čitaju samo majke
- Test poznavanja riječi u prosjeku će pokazati poznavanje barem polovice riječi
- Djeca koja imaju razvijenije čitalačke navike postizat će bolje rezultate na testu poznavanja riječi
- Djeca koja nemaju razvijene čitalačke navike postizat će lošije rezultate na testu poznavanja riječi
- Djeca čiji roditelji čitaju, i sami vole čitati
- Djea koja vole čitati imaju bolji uspjeh na kraju školske godine

4.3. *Metodologija istraživanja*

Istraživanje je provedeno među učenicima sedmih razreda Osnovne škole Janka Leskovara u Pregradi u travnju 2019. godine. U istraživanju je sudjelovalo 37 učenika i učenica, od čega 17 djevojčica i 20 dječaka. Korištena je metoda anketiranja i test poznavanja riječi. Anketa se sastojala od 13 pitanja na zaokruživanje i nadopunjavanje, a test je sastavljen tako da je njime moguće utvrditi stupanj poznavanja svake od 18 ponuđenih riječi.

4.3.1. *Test poznavanja riječi*

Test poznavanja riječi sastavljen je od 18 riječi čiji izbor nije bio nasumičan. Uz pomoć knjižničarki dviju gradskih knjižnica odabrano je 10 naslova popularnih dječjih knjiga koje nisu uvrštene u popise lektire. Zatim su knjige pribavljene u digitalnom obliku kako bi se iz njih izvukle sve riječi koje sadrže više od četiri slova. To je učinjeno uz pomoć programa koji je djelo studenta informacijskih znanosti i fonetike. Program je iz dobivenog korpusa izvukao

oko 47 000 riječi, ali je ubrajao i različite oblike iste riječi. Zbog toga je osmišljen novi program koji je uzimao riječi s popisa i slao ih kao upite na Hrvatski jezični portal te uspoređivao rezultate svakog upita. Svaka riječ koja bi dala isti rezultat pribrojena je prvoj riječi koja je dala taj rezultat. Ovim postupkom povećana je preciznost podataka, a popis riječi pogodnih za odabir smanjen je na oko 21 000, što je smanjenje od 92% u odnosu na izvorni korpus.⁵³ Osobnim izborom s popisa odabrano je približno 600 riječi pogodnih za test vokabulara. Kako bi se izbor još više suzio, pribavljene su čitanke za peti, šesti i sedmi razred osnovne škole u digitalnom obliku kako bi se u njima mogle pretraživati navedene riječi. To su čitanke koje koriste ili su koristili ispitanici, učenici sedmih razreda u školi u kojoj se istraživanje provodilo. Tako je odabrano 18 riječi koje su se pojavile u popularnim dječjim knjigama, ali i u čitankama, izuzev tri riječi koje se nisu pojavile u čitankama, ali su ostavljene u testu kao najzahtjevnija varijanta zadatka.

Popularne dječje knjige korištene za izradu testa poznavanja riječi:

- Anne Plichota i Cendrine Wolf: *Oksa Pollock: Šuma izgubljenih*. Zagreb: Školska knjiga, 2011.
- Aprilynne Pike: *Besmrtna ljubav*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2016.
- David Walliams: *Banditska bakica*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2016.
- David Walliams: *Djedov veliki bijeg*. Zagreb: Znanje, 2017.
- Miro Gavran: *Profesorica iz snova*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2013.
- Peter Freund: *Laura i tajna Avenierre*. Rijeka: IPD d.o.o. Rijeka, 2004.
- Rachel Hawkins: *Hekatina škola*. Zagreb: Školska knjiga, 2011.
- Sanja Pilić: *Ideš mi na živce!* Zagreb: Mozaik knjiga, 2011.
- Sanja Pilić: *Vidimo se na fejsu!* Zagreb: Mozaik knjiga, 2016.
- Zoe Sugg: *Cura na netu*. Zagreb: Profil, 2015.

Čitanke korištene za izradu testa poznavanja riječi:

Julijana Levak, Iva Močibob, Jasmina Sandalić, Irena Skopljak Barić: *Ljubičasta čitanka; Zelena čitanka; Plava čitanka*. Zagreb: Profil, 2014.

⁵³ Tot, Bruno. O programu. Privatna poruka. (02.05.2019.).

Riječi odabrane za test poznavanja riječi prikazane su u tablici 1.:

Tablica 1. Riječi i broj njihova pojavljivanja u dječjim knjigama i čitankama

Riječ	Broj pojavljivanja u dječjim knjigama	Broj pojavljivanja u čitankama
Ambijent	1	4
Eskalirati	1	0
Kicoš	1	2
Kolotečina	1	1
Monotono	1	0
Uvriježeno	1	1
Zazirati	1	4
Dokono	2	4
Kolektiv	2	4
Naklapanja	2	0
Tobože	2	3
Razjaren	3	1
Nostalgija	3	1
Konkretno	4	3
Laskati	5	7
Smetenost	5	5
Naslutiti	6	10
Oklijevati	11	7

Test korišten za stupnjevito ispitivanje znanja vokabulara ili Ljestvica znanja vokabulara (engl. *Vocabulary knowledge scale*) koju su osmislili Wesche, M. i Paribakht, T. S., odabrana je zbog toga što ne daje rezultate samo za receptivno znanje jezika, već nudi i mogućnost testiranja znanja ekspresivnog jezika. Test je korišten u brojnim istraživanjima, a verzija korištena u ovom istraživanju uključuje i kategoriju „Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom“ koja je dodana u kasnijim

istraživanjima.⁵⁴ Tablica 2. prikazuje stupnjeve poznavanja riječi koje ispitanik može odabrati. Prema Belisleu, stupnjevi poznavanja pojedine riječi upućuju na Cronbachove kategorije povećanja znanja o riječima:

1. Generalizacija - sposobnost definiranja riječi
2. Primjena - odabir prikladne uporabe riječi
3. Širina značenja - podsjećanje na različita značenja riječi
4. Preciznost značenja - ispravna primjena riječi u svim mogućim situacijama
5. Dostupnost - sposobnost korištenja riječ produktivno.⁵⁵

Tablica 2. Primjer testa

Primjer: MARIONETA	
a)	Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ.
b)	Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači.
c)	Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom:
d)	Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: <i>Lutka kojoj pomoću konca možemo micati ruke i noge.</i>
e)	Ovu riječ mogu koristiti u rečenici: <i>U lutkarskoj predstavi glumci su koristili marionete.</i>

Pravilo kod rješavanja Ljestvice znanja vokabulara jest da se zaokruži slovo ispred odgovora koji odgovara ispitaniku, a ako ispitanik dobro poznaje riječ i može je koristiti u rečenici - odgovor e), potrebno je da ispuni i odgovor c) ili d). Istraživač kasnije svakom odgovoru dodjeljuje bodove. Dodjeljivanje bodova pojedinom odgovoru prikazano je u tablici 3.

⁵⁴ Tan, D.; Pandian, A.; Jaganathan, P. Lexical Testing and the Reliability of the Modified Vocabulary Knowledge Scale. // *Advances in Language and Literary Studies*. 7, 5(2016), str. 92. URL:

<file:///C:/Users/Drajsi%20i%20Erzi/Downloads/2612-5595-1-SM.pdf>. (02.05.2019.).

⁵⁵ Isto. Str. 92.

Tablica 3. Dodjeljivanje bodova u testu poznavanja riječi

Odgovor	Bodovi	Bodovi za netočan odgovor
a)	0	/
b)	1	/
c)	2	1
d)	3	1
e)	3	1

Nakon što su ispitanici riješili test, utvrđeno je da značenje nekih riječi poznaju samo djelomično. Primjerice, za riječ „konkretno“, dobiven je sljedeći odgovor:

d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: „Nešto obilnije.“

e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici: „Pojeo sam nešto konkretno.“

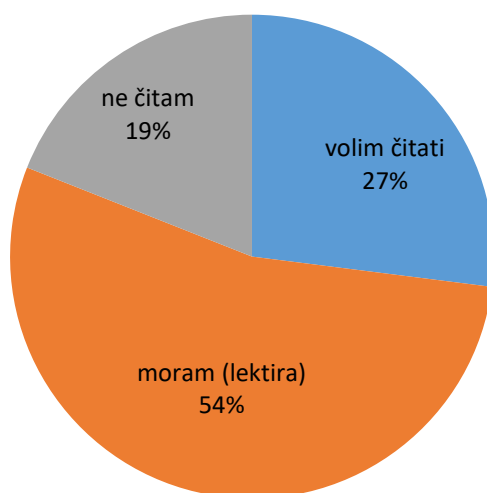
Riječ „konkretno“ pravilno je korištena u rečenici, ali po objašnjenju značenja („Nešto obilnije.“) vidimo da ispitanik ne poznaje cjelovito značenje ove riječi. U ovakvim slučajevima dodjeljeno je 1,5 bodova. Osim toga, ako je ispitanik zaokružio slovo c) ili d) i e), boduje se samo odgovor pod slovom e), ukoliko je odgovor pod slovom c) ili d) također točan.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH PODATAKA

5.1. Rezultati ankete

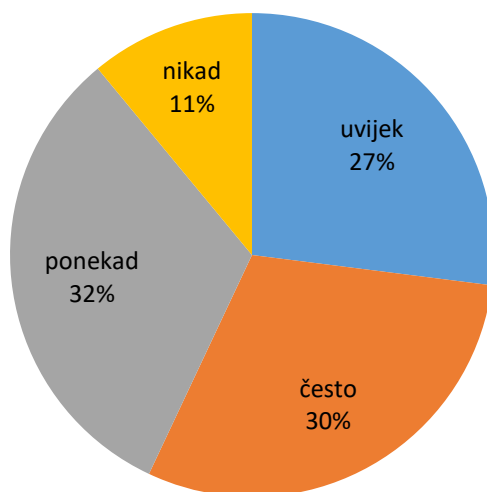
Anketa se sastojala od 13 pitanja koja se odnose na čitalačke navike i stav obitelji prema čitanju, a zadnje pitanje je test u malom koji je detaljnije objašnjen u daljnjem tekstu.

1. Čitam knjige jer:

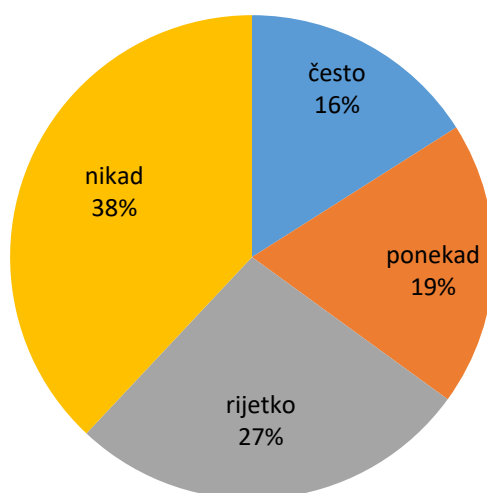
Slika 1. Grafički prikaz odgovora na pitanje čitaju li ispitanici

2. Lektiru pročitam cijelu:

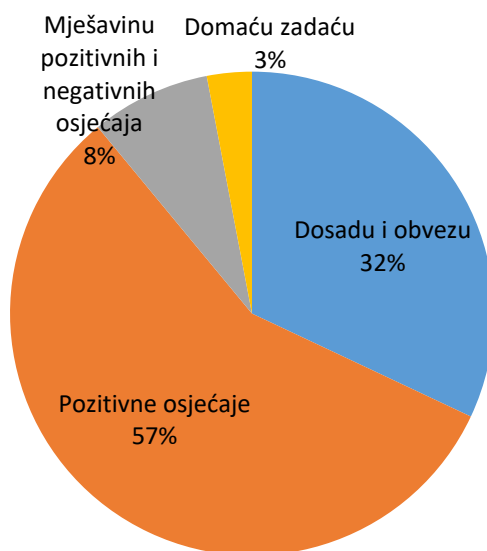
Slika 2. Grafički prikaz odgovora na pitanje pročitaju li ispitanici cijelu lekturu

3. U slobodno vrijeme čitam knjige koje nisu za lekturu:

Slika 3. Grafički prikaz odgovora na pitanje čitaju li ispitanici knjige koje nisu za lekturu

4. Za mene čitanje predstavlja:

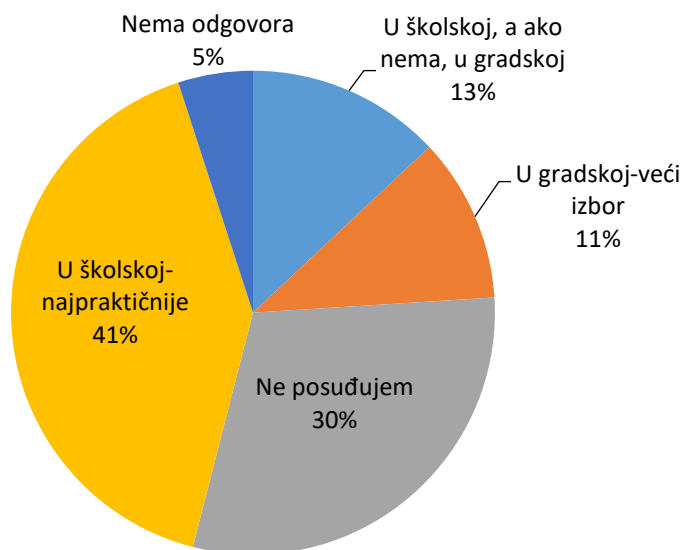
Slika 4. Grafički prikaz odgovora na pitanje što za ispitanike predstavlja čitanje

Na ovo pitanje bilo je moguće dati više odgovora. Pozitivni osjećaji koje su mogli odabrati su: opuštanje i razonoda, bijeg iz stvarnog života, želja da saznam nešto novo, uživanje i strast, a jedna ispitanica navela je i putovanje u svijet mašte. Mješavina pozitivnih i negativnih osjećaja označava da su neki ispitanici naveli da je za njih čitanje dosada i obveza, ali i želja da saznaju nešto novo. Jedan ispitanik naveo je da čitanje povezuje sa školom, odnosno, da je čitanje za njega domaća zadaća.

5. Što najradije čitaš?

19% ispitanika na ovo je pitanje odgovorilo da ne čita, a 11% nije dalo nikakav odgovor. Preostalih 70% ispitanika dalo je razne odgovore od kojih prevladavaju časopisi, pretežno modni i popularni te romani (ljubavni, horor, kriminalistički, znanstveno fantastični, pustolovni). Spominju se i stripovi i šaljive knjige.

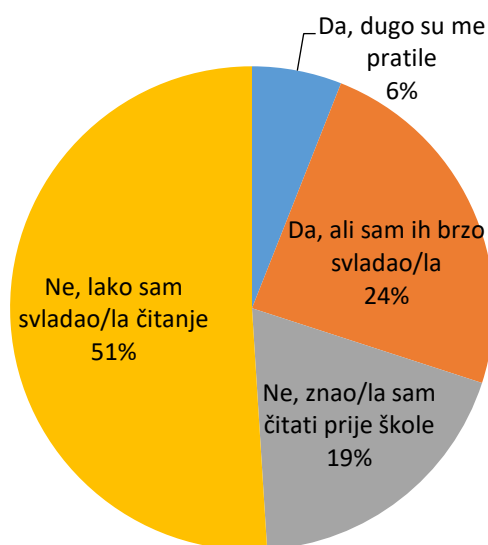
6. Gdje posuđuješ knjige koje nisu za lektiru?

Slika 5. Grafički prikaz odgovora na pitanje gdje ispitanici posuđuju knjige koje nisu za lektiru

Odgovori na ovo pitanje pokazuju da veoma mali broj djece (11%) posjećuje gradsku knjižnicu u kojoj se nalazi velik izbor književnih djela koja nisu s popisa lektire, a namijenjena su mladima. 13% ispitanika posjećuje gradsku knjižnicu samo ako u školskoj knjižnici nema dovoljno lektirnih naslova. Čak 30% ispitanika uopće ne posuđuje knjige, a 41% njih koristi usluge školske knjižnice jer im je najbliže, besplatno je, tamo ne zaborave vratiti knjige. U školskoj knjižnici posuđuje se većinom lektira tako da o čitanju djela koja nisu lektira nema govora.

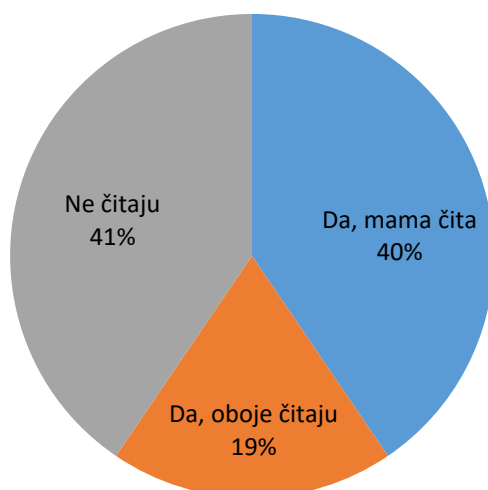
7. Kada si u 1. razredu učio/la čitati, jesi li imao/la poteškoća?

Slika 6. Grafički prikaz odgovora na pitanje jesu li ispitanici imali poteškoća pri učenju čitanja

Čitanje u ranoj dobi predskazivač je kasnijih čitalačkih navika. Vidljivo je da je 30% djece imalo poteškoća prilikom učenja čitanja na početku školovanja. Preostalih 70% nije imalo poteškoća, ali unatoč tome većina ih nije razvila svoje čitalačke navike.

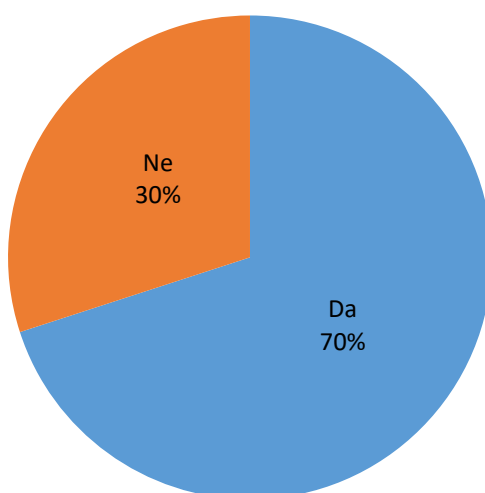
8. Čitaju li tvoji roditelji knjige?

Slika 7. Grafički prikaz odgovora na pitanje čitaju li roditelji ispitanika

Odgovori na ovo pitanje otprilike objašnjavaju zašto velik broj djece ne čita knjige. Čak 41% roditelja također ne čita knjige, a ako čitaju, uglavnom su to majke. Takvi su rezultati dobiveni i u drugim istraživanjima čitalačkih navika hrvatskih građana.⁵⁶ Ni jedan ispitanik ili ispitanica nije naveo da otac u obitelji čita, osim u slučajevima kada oba roditelja čitaju knjige. Kada uspoređujemo ove odgovore s odgovorima na prvo pitanje, vole li čitati, čitaju li samo kad moraju ili uopće ne čitaju, vidimo da ispitanici koji vole čitati dolaze iz obitelji u kojima čitaju majke ili oba roditelja. Velika većina djece čita samo kad mora, a uglavnom dolaze iz obitelji u kojima roditelji ne čitaju.

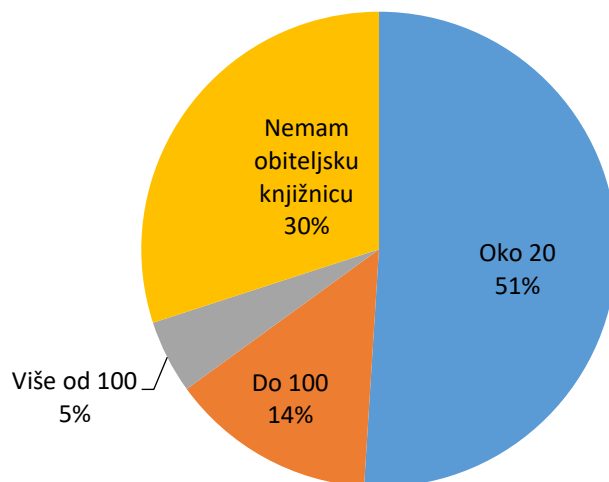
9. Imaš li kod kuće obiteljsku knjižnicu (policu ili ormar s knjigama)?

Slika 8. Grafički prikaz odgovora na pitanje imaju li ispitanici obiteljsku knjižnicu

⁵⁶ Mlađen, V. Kod razvoja čitalačkih navika kod djece u gotovo 80 posto slučajeva sudjeluju majke. *Zadarski list*. 2011. URL: <https://www.zadarskilist.hr/clanci/15112011/kod-razvoja-citalackih-navika-kod-djece-u-gotovo-80-posto-slucajeva-sudjeluju-majke>. (02.05.2019.).

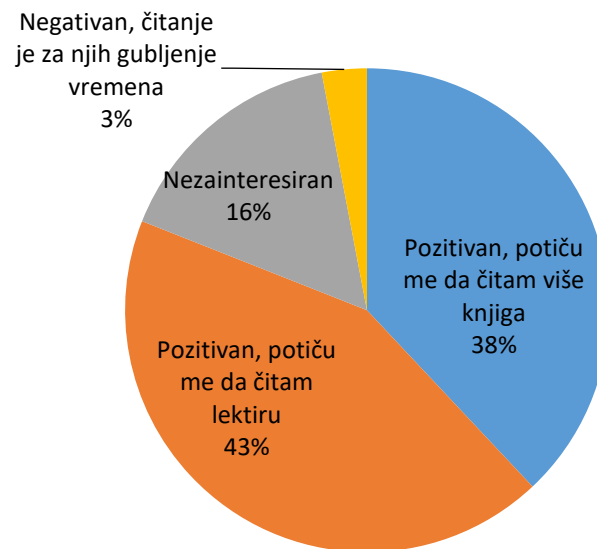
10. Ako imaš, koliko je u njoj knjiga?

Slika 9. Grafički prikaz odgovora na pitanje koliko ispitanici u obiteljskoj knjižnici imaju knjiga

30% ispitanika uopće ne posjeduje knjige, dok 51% njih posjeduje dvadesetak knjiga. Samo je pet ispitanika navelo da kod kuće ima do 100 knjiga, a samo dvoje da ima više od 100 knjiga. Veća je vjerojatnost da će se dijete zainteresirati za knjigu ako je kod kuće okruženo knjigama, a još više ako se kod kuće čitaju knjige. Zabrinjavajuć je podatak da 30% djece kod kuće nema priliku susresti se s knjigom.

11. Kakav je stav tvoje obitelji prema čitanju?

Slika 10. Grafički prikaz odgovora na pitanje o stavu obitelji ispitanika prema čitanju

Prema očekivanjima, roditelji imaju pozitivan stav prema čitanju i smatraju da je čitanje dobro, ali sami većinom ne pružaju takav primjer. Najveći postotak roditelja (43%) smatra da bi dijete trebalo pročitati lektiru, a njih 38% potiče dijete da čita i drugo štivo. Međutim, čak 16% roditelja nezainteresirano je za to hoće li im dijete čitati ili ne, a jedan ispitanik odgovorio je da njegova obitelj ima negativan stav prema čitanju.

12. Koja ti je najdraža knjiga koju si pročitao/la? (Odaberi jednu knjigu i svrstaj je pod lektiru ili pod ostalo.)

Ovo pitanje postavljeno je s namjerom da se ispituju dječji interesi. Djeca koja čitaju i druge knjige osim lektire, vjerojatno će navesti neku drugu knjigu kao najdražu. Mogući odgovor bio je i „Nemam najdražu knjigu“, a odabralo ga je čak 51% ispitanika. 19% ispitanika odabralo je neku knjigu s popisa lektire (najpopularniji je bio „Bijeli klaun“, a spominju se još „Iz velegradskog podzemlja“, „Divlji konj“, „Tajni leksikon“, „Sretni dani“, „Pepeljuga“ i „Vlak u snijegu“). 22% ispitanika odabralo je najdražu knjigu koja nije na popisu lektire (npr. stripovi „Alan Ford“ i „Zagor“, „Gregov dnevnik“, „Harry Potter“, „Hoću biti posebna“ itd.). Troje ispitanika (8%) navelo je svoju najdražu lektiru, ali i knjigu koja nije s popisa lektire.

13. S popisa knjiga odaberi one za koje si čuo/la ili si ih pročitao/la.

Ovaj test zove se Test prepoznavanja naslova (engl. *Title recognition test*⁵⁷), a verzija sastavljena za ovu anketu sastojala se od 14 naslova od kojih je samo 7 bilo stvarnih, a 7 izmišljenih. Ispitanici su trebali zaokružiti naslove za koje su čuli ili koje su pročitali kako bi se odredila relativna razlika u količini čitanja među njima, odnosno koliko čitaju u slobodno vrijeme (ne ispituju se lektirni naslovi). Netočni odgovori poništavaju točne kako bi se eliminirala mogućnost pogađanja. Stvarni naslovi uključeni u Test prepoznavanja naslova bili su:

- Mark Twain: Pustolovine Toma Sawyera
- Rachel Hawkins: Hekatina škola
- David Walliams: Djedov veliki bijeg
- Tom Gates: Moj savršeni svijet,
- Jeff Kinney: Gregov dnevnik
- Sanja Pilić: Vidimo se na fejsu!
- Zoe Sugg: Cura na netu

Većina naslova odabranih za ovaj test jednaka je onima korištenim za izradu testa poznavanja riječi, odabranih po preporuci knjižničarki (samo je 10 od 15 preporučenih naslova iskorišteno za test poznavanja riječi pa se zbog toga neki od navedenih naslova ovdje spominju prvi puta). Dodane su jedino „Pustolovine Toma Sawyera“ autora Marka Twaina kao općepoznato djelo svjetske dječje književnosti.

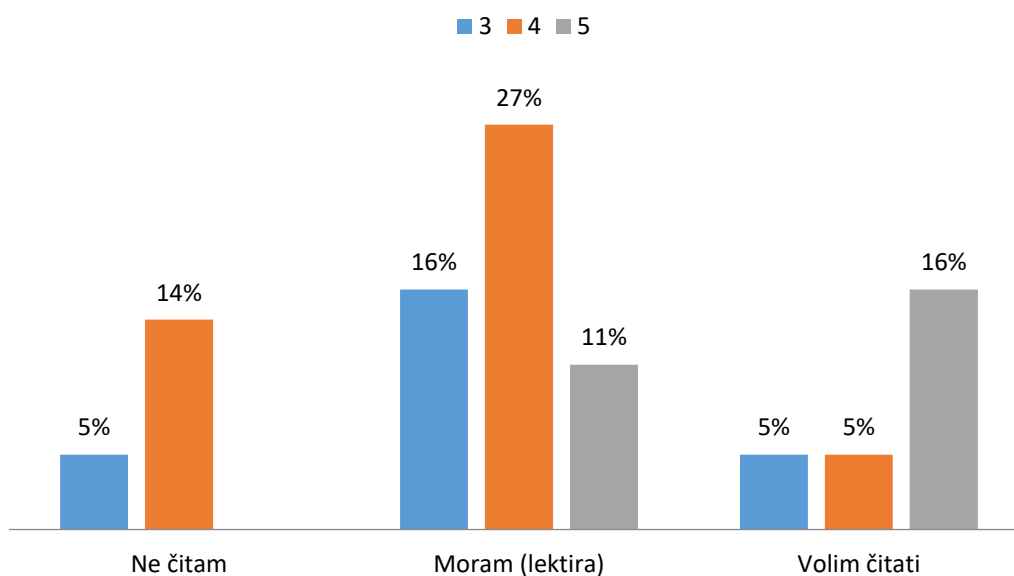
Rezultati koje su ispitanici imali na ovom testu protežu se od -3 do 2. -3 označava da su ispitanici zaokružili tri izmišljena naslova više od stvarnih, a 2 boda označavaju da su ispitanici zaokružili dva stvarna naslova više od izmišljenih. 24% ispitanika osvojilo je 2 boda, 38% 1 bod, 16% 0 bodova, 16% -1 bod, 3% -2 boda i 3% -3 boda. Rezultati ovog testa ukazuju na veliku neinformiranost o popularnim naslovima dječje književnosti. Bilo je puno pogađanja pa se i puno točnih odgovora poništilo netočnima. Ako zanemarimo mogućnost pogađanja, za „Pustolovine Toma Sawyera“ kao najpoznatiji naslov s popisa, čulo je 73% ispitanika. Nijedan ispitanik nije se izdvojio kao poznavatelj naslova dječje književnosti pa ne

⁵⁷ Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. What Reading Does for the Mind. // Journal of Direct Instructions. 1, 2(2001), str. 141-142. URL: https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf. (02.05.2019.).

možemo sa sigurnošću reći da su osobe koje su na ovom testu ostvarile najviše bodova, zaista informirane ili su jednostavno pogodile više naslova od ostalih.

5.1.1. Stav prema čitanju u odnosu na školski uspjeh

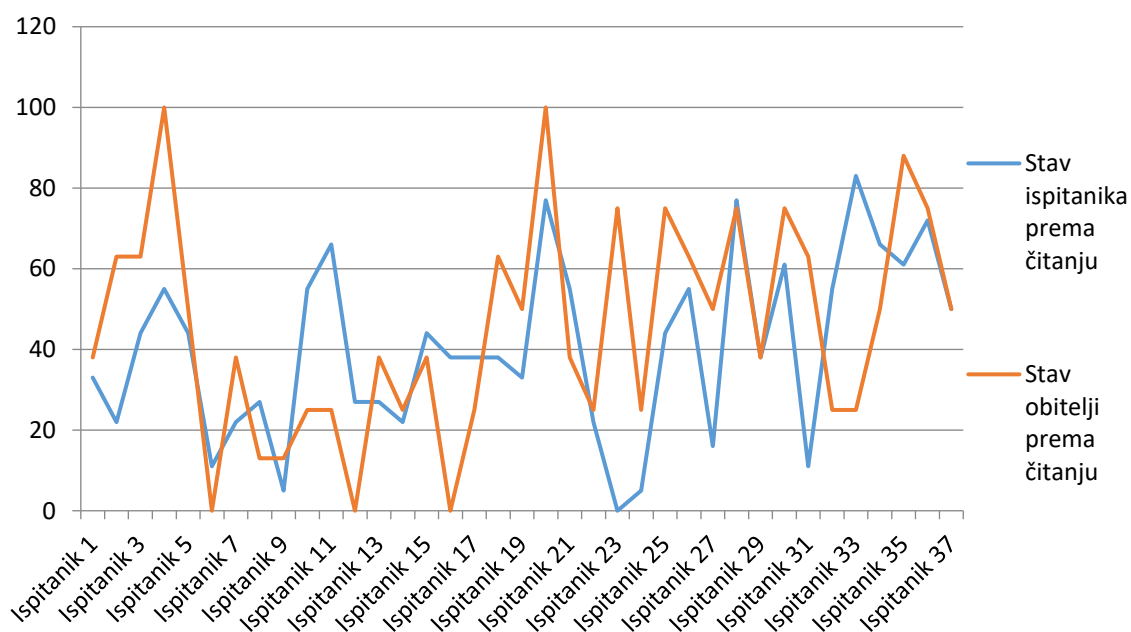
Nakon pregleda rezultata ankete, na slici 11. prikazana je usporedba stavova ispitanika/ca prema čitanju i njihova školskog uspjeha. Anketa je pokazala da većina ispitanika/ca ima slabo razvijene čitalačke navike pa su i školske ocjene u skladu s time. Većina odlikaša voli čitati, dok većina vrlo dobrih učenika čita samo kad mora. Učenici s dobrim školskim uspjehom također čitaju samo kad moraju. Velik broj vrlo dobrih učenika uopće ne čita. Oni ne razvijaju svoje potencijale, a čitanjem se poboljšava znanje i obogaćuje vokabular, a time i pospješuje razumijevanje teksta. Da su djeca od rane dobi uključena u aktivnosti čitanja, možda bi dobri učenici postali vrlo dobri, a vrlo dobri odlični.

Slika 11. Stav prema čitanju u odnosu na školski uspjeh

5.1.2. Usporedba stavova ispitanika/ca i njihovih obitelji prema čitanju

Prema rezultatima ankete (opis bodovanja u tablici 4.), obitelji ispitanika uglavnom pružaju poticajnu okolinu za čitanje. Većina ispitanika kod kuće ima knjige, više je obitelji u kojima barem jedan roditelj čita nego onih u kojima nitko ne čita te uglavnom potiču svoju djecu da čitaju lektiru, ali i druge knjige. Neki ispitanici ipak pokazuju više interesa za čitanje nego njihovi roditelji. Razlozi mogu biti brojni: prezaposlenost roditelja, nezainteresiranost za čitanje, veća upotreba novih tehnologija i slično, dok djeca još uvijek moraju brinuti o čitanju barem lektire. Takvi slučajevi prisutni su uglavnom kod učenika dobrog i vrlo dobrog školskog uspjeha. Ipak, na slici 12. je vidljivo da u većini slučajeva krivulja stava ispitanika prati krivulju stava obitelji što nam govori o važnosti poticajne okoline i pružanja vlastitog primjera za razvoj djetetovih interesa. U slučajevima kada unatoč poticajnoj okolini, dijete ima negativan stav prema čitanju, mogući su razni razlozi: od mladenačkog bunta do preokupiranosti novim tehnologijama. Osim toga, poticanje djece da čitaju bez pružanja vlastitog primjera ili bez usađivanja vrijednosti čitanja od rane dobi uz čitanje djetetu nije dovoljno.

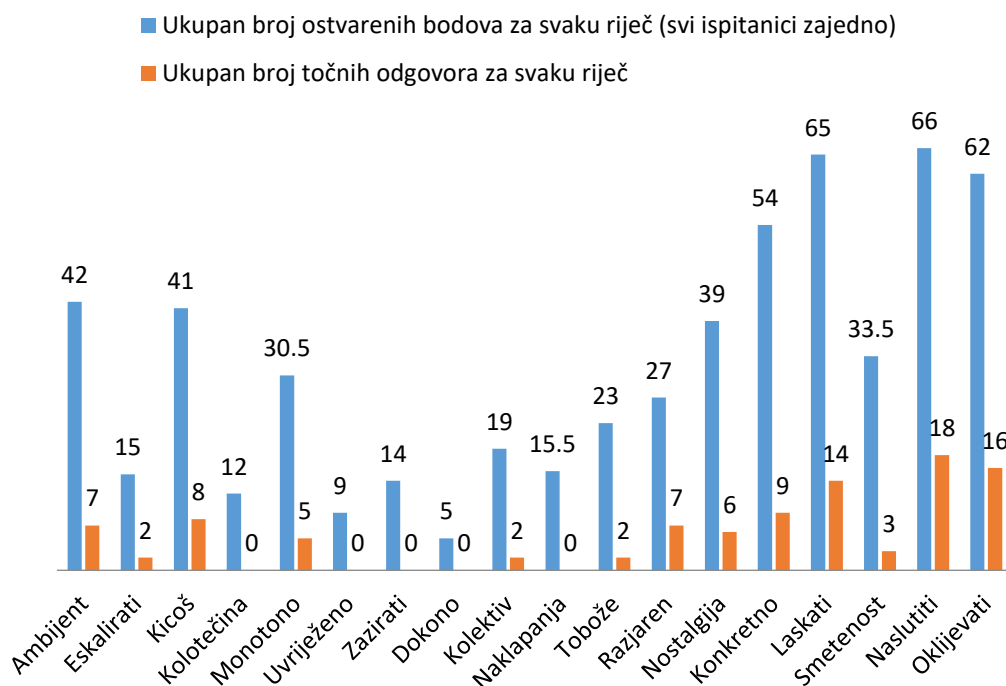

Slika 12. Usporedba stavova ispitanika i stavova njihovih obitelji prema čitanju

5.2. Rezultati testa poznavanja riječi

Bodovanje na testu poznavanja riječi objašnjeno je u tablici 3. Točan odgovor (točno objašnjenje riječi) donosi tri boda, a maksimalan broj bodova na testu od 18 riječi iznosi 54. Najveći broj bodova ostvario je ispitanik s 33 boda, a najmanji ispitanica s 2 boda. Prosjek rezultata svih ispitanika iznosi 15 bodova. Troje ispitanika imalo je prosječan rezultat, 18 njih imalo je ispodprosječne rezultate, a 16 iznadprosječne. Ovime se pobija hipoteza da će učenici znati barem polovicu riječi u testu. U tom slučaju, prosječan broj bodova bio bi 27.

Slika 13. pokazuje rezultate koje su ispitanici kao skupina postigli za pojedinu riječ (označeno plavom bojom, maksimalno 111) te ukupan broj točnih odgovora za pojedinu riječ, onih kojima je dodijeljeno tri boda (označeno narančastom bojom, maksimalno 37). Riječi koje su dobile najviše bodova bile su „naslutiti“, „laskati“ i „oklijevati“ što je u skladu s brojem pojavljivanja u dječjim knjigama i čitankama (tablica 1.). Ove riječi dobile su i najviše točnih odgovora, redom 18, 14 i 16. Najmanji skupni broj bodova dobile su riječi „kolotečina“, „uvriježeno“ i „zazirati“ što nije u skladu s očekivanjima jer se svaka od ovih riječi pojavila barem jednom u čitankama, za razliku od riječi „monotono“, „naklapanja“ i „eskalirati“. Nijedan točan odgovor nisu dobile riječi „kolotečina“, „uvriježeno“, „dokono“, „naklapanja“ i „zazirati“.

Slika 13. Broj bodova koji su svi ispitanici zajedno ostvarili za pojedinu riječ te ukupan broj točnih odgovora za pojedinu riječ

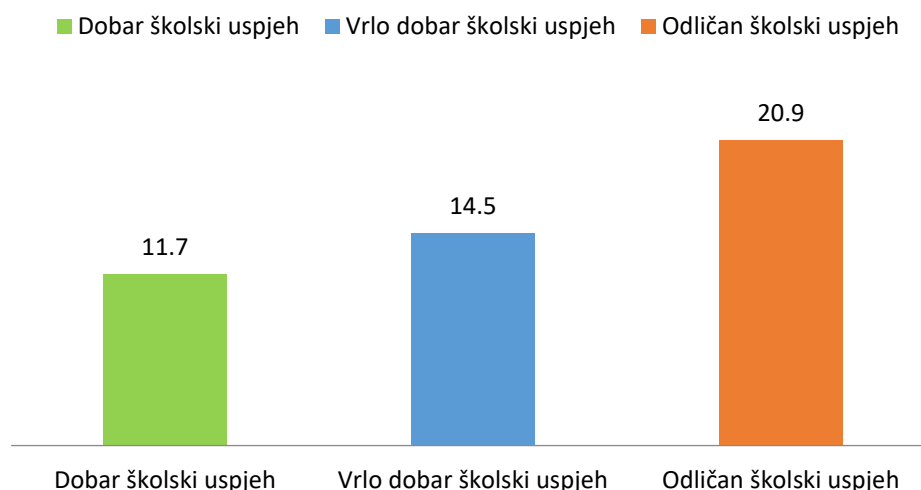
5.3. Odnos rezultata ankete čitalačkih navika i rezultata na testu poznavanja riječi

5.3.1. Razlike u poznavanju riječi s obzirom na spol

Gledajući prosječne rezultate s obzirom na spol, ispitanici i ispitanice pokazali su podjednak rezultat na testu poznavanja riječi, odnosno 15,1 bodova djevojčice i 15,8 bodova dječaci. Općenito govoreći, djevojčice imaju bolje verbalne sposobnosti od dječaka i angažiranije su u čitalačkim aktivnostima pa imaju i bogatiji rječnik⁵⁸, ali to ovdje nije slučaj. Kod dječaka je 40% imalo rezultat koji prelazi prosjek od 15 bodova, dok kod djevojčica prosjek prelazi nešto manje ispitanica, odnosno 35%.

5.3.2. Razlike u poznavanju riječi s obzirom na školski uspjeh

Više čitanja podrazumijeva bogatiji vokabular, a čitanjem je moguće i kompenzirati lošije kognitivne sposobnosti. Ipak, s obzirom na rezultate ankete koji pokazuju nedovoljnu zainteresiranost djece za čitanje, rezultati testa poznavanja riječi u prosjeku se poklapaju s školskim ocjenama, a to je prikazano i na slici 14.

Slika 14. Razlike u poznavanju riječi s obzirom na školski uspjeh

⁵⁸ Didović, M.; Kolić-Vehovec, S. Različiti aspekti poznavanja rječnika i razumijevanje teksta kod učenika osnovne škole. // Psihologijske teme. 18, 1(2009), str. 110. URL: file:///C:/Users/Drajsi%20i%20Erzi/Downloads/6_didovic_kolic_vehovec.pdf. (02.05.2019.).

5.3.3. Razlike u poznavanju riječi u odnosu na rezultate ankete

5.3.3.1. Bodovanje odgovora u anketi čitalačkih navika

Kako bi se broj bodova ostvaren na testu poznavanja riječi mogao adekvatno uspoređivati s rezultatima ankete za svaku osobu pojedinačno, bilo je potrebno dodijeliti bodove odgovorima u anketi čitalačkih navika. Sedmo pitanje nije uključeno u bodovanje jer će se odvojeno uspoređivati s rezultatima testa. U tablici 4. prikazan je način bodovanja odgovora u anketi. Tablica je podjeljena na tri dijela: prvi dio odnosi se na stavove ispitanika prema čitanju (1., 2., 3., 4., 5., 6., i 12. pitanje), drugi dio ispituje stavove obitelji prema čitanju (8., 9., 10. i 11. pitanje), a treći dio je Test prepoznavanja naslova i boduje se ovisno o bodovima ostvarenim na testu (13. pitanje).

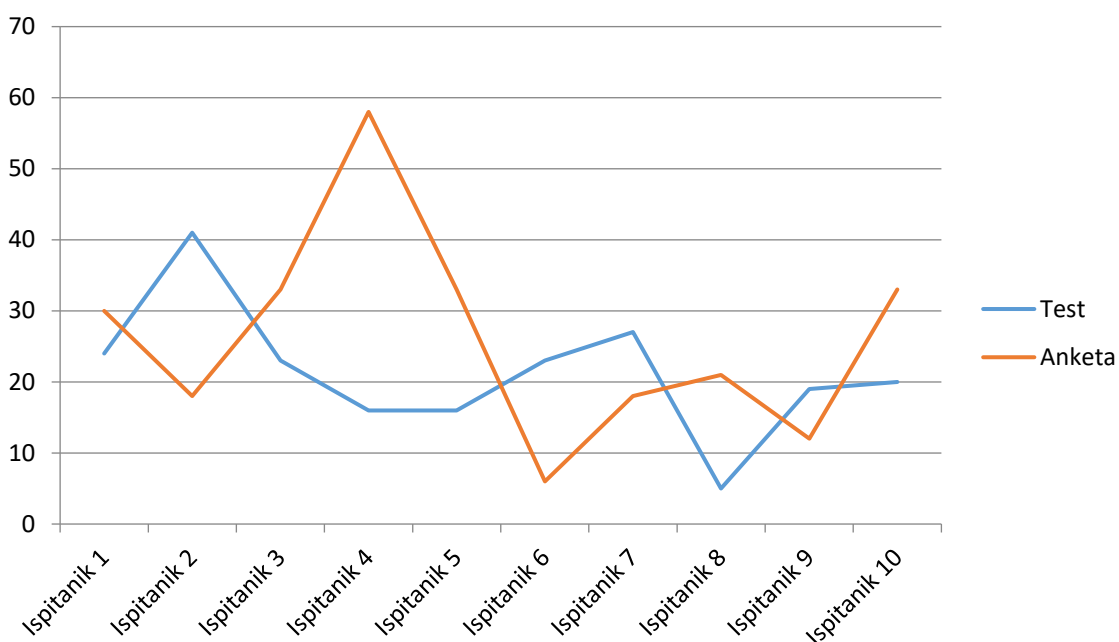
Tablica 4. Bodovanje odgovora u anketi čitalačkih navika

PITANJE	ODGOVOR	BODOVI
1. Čitam knjige jer:	a) Volim čitati	2
	b) Moram (lektira	1
	c) Ne čitam knjige	0
2. Lektiru pročitam cijelu:	a) Uvijek	3
	b) Često	2
	c) Ponekad	1
	d) Nikad	0
3. U slobodno vrijeme čitam knjige koje nisu za lektiru:	a) Često	3
	b) Ponekad	2
	c) Rijetko	1
	d) Nikad	0
4. Za mene čitanje predstavlja (možeš zaokružiti više odgovora):	a) Opuštanje i razonodu	1
	b) Bijeg iz stvarnog života	1
	c) Želju da saznam nešto novo	1
	d) Uživanje i strast	1
	e) Dosadu i obvezu	0
	f) Nešto drugo: _____	1 ako je pozitivno
5. Što najradije čitaš?	a) Nešto (po vlastitom izboru)	1
	b) Ništa	0
6. Gdje posuđuješ knjige? *ako je odgovor „U gradskoj kada u školskoj nema više lektire“ boduje se a)	a) U školskoj knjižnici	1
	b) U gradskoj knjižnici	2
	c) Ne posuđujem ih	0

12. Koja ti je najdraža knjiga koju si pročitao/la? (Odaberi jednu i svrstaj je pod lektiru ili pod ostalo.) *ako je ispitanik/ca zaokružio a) i b) boduje se samo b)	a) Lektira: _____	1
	b) Ostalo: _____	2
8. Čitaju li tvoji roditelji knjige?	a) Da, mama čita	1
	b) Da, tata čita	1
	c) Da, oboje čitaju	2
	d) Ne čitaju	0
9. Imaš li kod kuće obiteljsku knjižnicu (policu ili ormar s knjigama)?	a) Da	1
	b) Ne	0
12. Ako imaš, koliko je u njoj knjiga?	a) Oko 20	1
	b) Do 100	2
	c) Više od 100	3
13. Kakav je stav tvoje obitelji prema čitanju?	a) Pozitivan, potiču me da čitam više knjiga	2
	b) Pozitivan, potiču me da čitam lektiru	1
	c) Nezainteresiran	0
	d) Negativan, čitanje je za njih gubljenje vremena	-1
13. S popisa knjiga odaberi one za koje si čuo/la ili si ih pročitao/la:	Test prepoznavanja naslova	Broj bodova ostvaren na testu

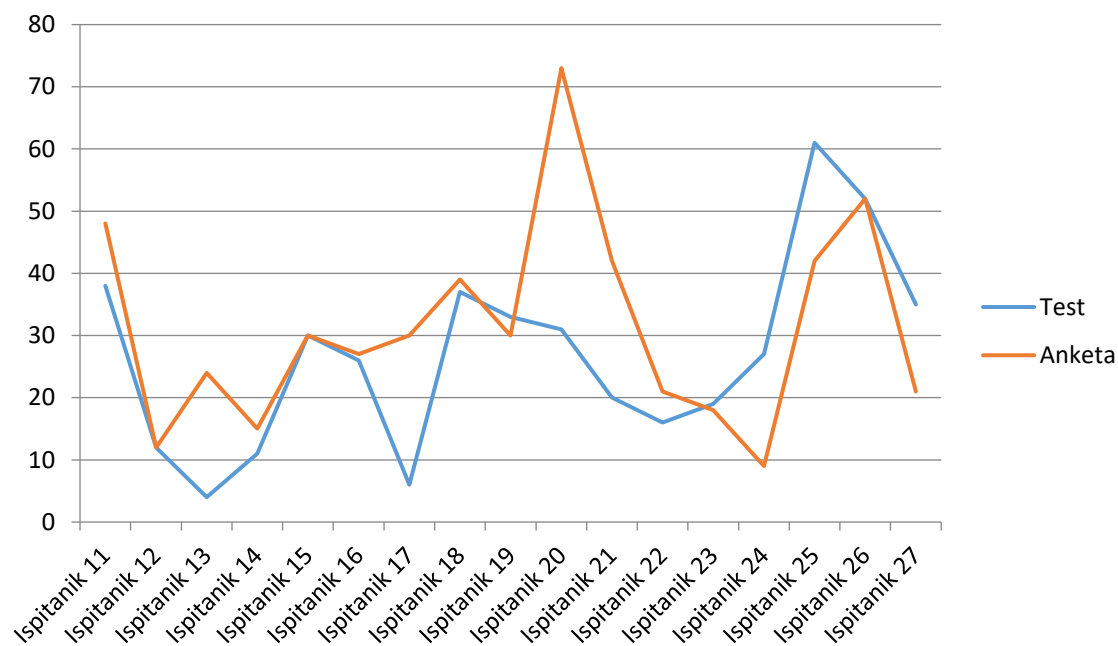
5.3.3.2. Usporedba rezultata na testu poznavanja riječi i odgovora u anketi čitalačkih navika

Na slikama 15., 16. i 17. bit će prikazani rezultati testa poznavanja riječi u odnosu na rezultate ankete čitalačkih navika. Rezultati su podijeljeni u tri grafa, ovisno o uspjehu učenika na kraju prethodne školske godine. Slika 15. prikazuje rezultate učenika koji su prošli s ocjenom dobar, slika 16. rezultate učenika koji su prošli s ocjenom vrlo dobar, a slika 17. odnosi se na učenike odličnog školskog uspjeha.

Slika 15. Rezultati testa poznavanja riječi u odnosu na rezultate ankete čitalačkih navika učenika dobrog školskog uspjeha

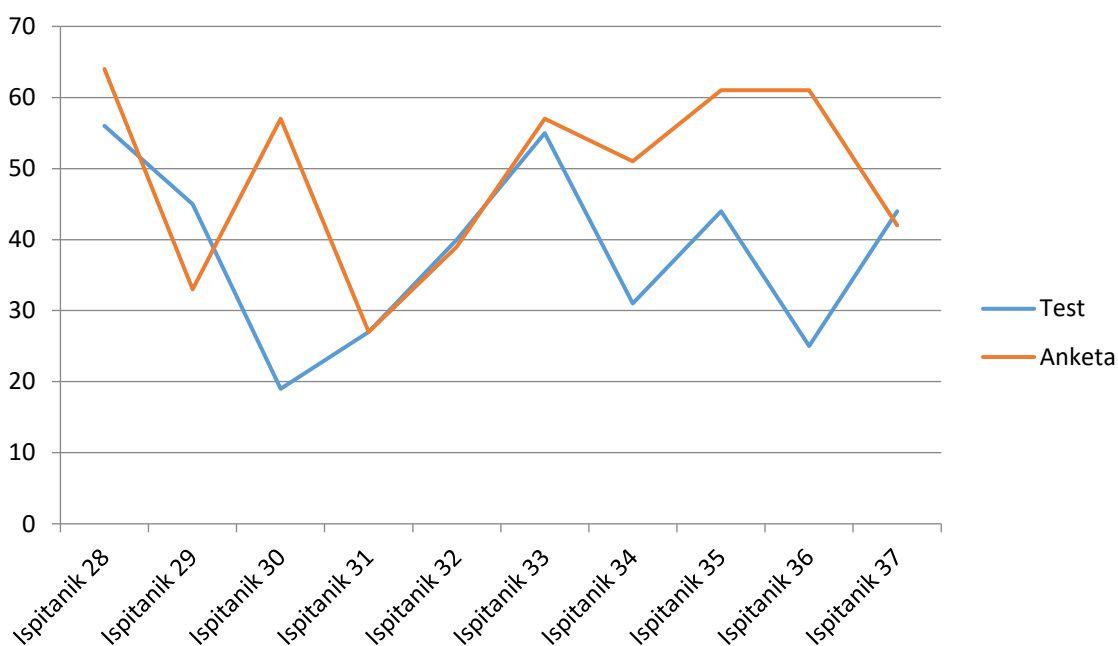
Kod učenika koji prolaze s ocjenom dobar dobiveni su neočekivani rezultati (prikazani na slici 15.). Bodovi ostvareni na testu poznavanja riječi ne odgovaraju subjektivnoj procjeni čitalačkih navika ovih učenika. Štoviše, učenici koji prema anketi imaju bolje čitalačke navike od ostalih, na testu pokazuju lošije rezultate. Razlog bi mogao ležati u tome što učenici imaju naviku davati društveno prihvatljivije odgovore kako bi se prikazali u boljem svjetlu, iako u ovom slučaju za to nije bilo potrebe jer je anketa bila anonimna. Na primjer, učenica koja je navela da voli čitati te često čita knjige, nema najdražu knjigu, voli čitati bilo što, a u testu prepoznavanja naslova ostvarila je samo jedan od mogućih sedam bodova. Neodređenost ovih odgovora pobuđuje sumnju u njihovu istinitost. Također, jedan je učenik na prvo pitanje odgovorio da ne čita, a kasnije navodi da često čita knjige koje nisu za lektiru. Osim toga, kaže da najviše voli čitati časopise te na testu prepoznavanja naslova ostvaruje -1 bod.

Slika 16. Rezultati testa poznavanja riječi u odnosu na rezultate ankete čitalačkih navika učenika vrlo dobrog školskog uspjeha

Na slici 16. prikazani su rezultati učenika vrlo dobrog školskog uspjeha. Vidljivo je da krivulje prate jedna drugu više nego kod učenika dobrog školskog uspjeha, osim u nekoliko slučajeva. Neki su ispitanici (ispitanik broj 13 i ispitanik broj 17) ostvarili jako loše rezultate na testu poznavanja riječi iako su na anketi davali prosječne odgovore. Moguće je da je u pitanju bila lijenost za ispisivanje objašnjenja riječi ili se radi o tome da su nedovoljno izloženi pisanom jeziku i uistinu se nikada nisu susreli s tim riječima. Ispitanica pod brojem 20 navela je da uživa u čitanju u slobodno vrijeme te da najviše voli čitati šaljive knjige. Unatoč tome, ostvarila je prosječan rezultat na testu poznavanja riječi, a na testu prepoznavanja naslova dobila je 2 od mogućih 7 bodova što ukazuje na neinformiranost o trenutno najpopularnijim naslovima, iako je to najbolji rezultat na tom testu. Zanimljivo je da je najbolji rezultat na testu poznavanja riječi ostvario učenik vrlo dobrog školskog uspjeha pod brojem 25. On u anketi navodi kako uvijek pročita lektiru, a ostale knjige čita rijetko. Najviše voli čitati stripove, a najdraža knjiga mu je „Harry Potter“. U obitelji ima poticajnu okolinu jer oba njegova roditelja čitaju i potiču ga da čita više knjiga. Na testu poznavanja naslova nije ostvario bodove jer su mu se točni odgovori poništili netočnima. Ipak, svojim skromnim odgovorima pokazuje da je pročitao više od vršnjaka. „Harry Potter“ opsežna je knjiga s mnogo teksta i raznolikog vokabulara. Ispitanica koja je ostvarila najviše bodova na

anketi navela je „Gregov dnevnik“ kao najdražu knjigu. To je knjiga čije su stranice ispunjene ilustracijama s vrlo malo teksta.

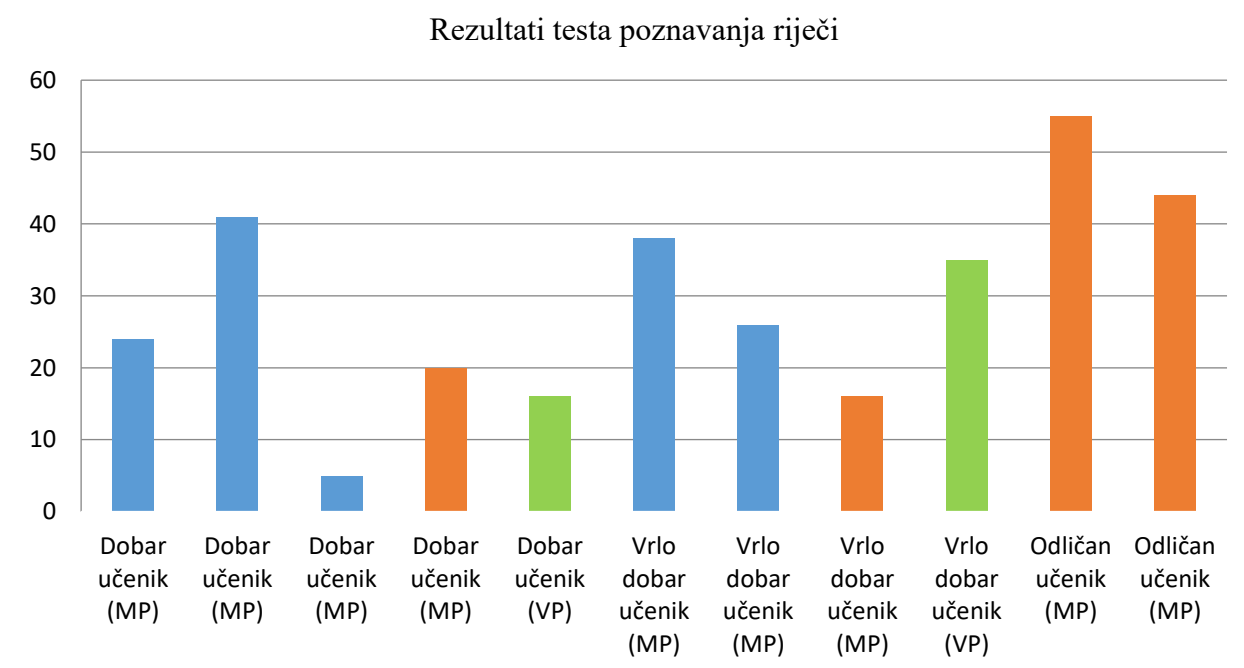

Slika 17. Rezultati testa poznavanja riječi u odnosu na rezultate ankete čitalačkih navika učenika odličnog školskog uspjeha

Na slici 17. prikazani su rezultati učenika odličnog školskog uspjeha. Ovi ispitanici ukupno su ostvarili najbolje rezultate kako na anketi, tako i na testu. Krivulja rezultata na testu odudara od krivulje rezultata ankete na dva mjesta. Ispitanica pod brojem 30 i ispitanik pod brojem 36 naveli su iznadprosječne odgovore kako o svojim čitalačkim navikama, tako i o stavovima svojih obitelji o čitanju. Ipak, iz nepoznatih razloga, na testu su ostvarili ispodprosječan broj bodova i ponudili točan odgovor za samo dvije od osamnaest riječi. Drugi ukupno najbolji rezultat na testu poznavanja riječi ostvarila je ispitanica pod brojem 28 s ostvarenih 30 bodova. U anketi je navela kako često čita knjige, najviše znanstveno fantastične i mistične romane, a navela je i više najdražih knjiga, kako s popisa lektire tako i ostalih, primjerice „Tajni leksikon“, „Dnevni dobri anđeli“ i druge. Treći najbolji rezultat na testu poznavanja riječi ostvarila je ispitanica pod brojem 33 s 29,5 bodova. Ona u anketi navodi kako voli čitati te često čita knjige koje nisu za lektiru. Voli čitati dječje, pustolovne i ljubavne romane, a najdraža knjiga joj je „Hoću biti posebna“ autorice Sanje Pilić. Ove dvije ispitanice svojim rezultatima na testu poznavanja riječi opravdavaju svoje odgovore u anketi kojima pokazuju razvijenije čitalačke navike nego što su one njihovih vršnjaka.

5.3.4. Utjecaj poteškoća pri učenju čitanja na sadašnje znanje vokabulara

Sedmo pitanje u anketi čitalačkih navika glasillo je „Kada si u 1. razredu učio/la čitati, jesi li imao/la poteškoća?“ 24% ili 9 ispitanika odgovorilo je „Da, imao/la sam poteškoća, ali sam ih brzo svladao/la.“ Četvero ovih ispitanika danas prolazi s ocjenom dobar, troje s ocjenom vrlo dobar i dvoje s ocjenom odličan. 6 % ili dvoje ispitanika odgovorilo je „Da, imao/la sam većih poteškoća koje su me dugo pratile.“. Jedan od njih danas prolazi s ocjenom dobar, a drugi s ocjenom vrlo dobar. Na slici 18. bit će prikazano znanje vokabulara iz testa poznavanja riječi ispitanika koji su imali manjih poteškoća (MP) te ispitanika koji su imali većih poteškoća (VP) pri savladavanju čitanja. Zelenom bojom označeni su ispitanici koji ne vole čitati, plavom bojom ispitanici koji čitaju samo kad moraju, a narančastom bojom ispitanici koji vole čitati. Vidimo da su ovi ispitanici razvili različite afinitete prema čitanju. Jedino ispitanici koji su imali većih poteškoća pri učenju čitanja danas ne čitaju knjige. Što se tiče rezultata na testu, iako većina od njih nije postigla očekivani minimum, a to je poznavanje barem polovice riječi iz testa, u istom su rangu s ostalim vršnjacima koji nisu imali poteškoća pri učenju čitanja. Samo je jedna ispitanica koja je imala manjih poteškoća na testu ostvarila više od 27 bodova, što je polovica od ukupnog broja mogućih bodova, a ona za sebe kaže kako voli čitati, a u anketi to i dokazuje raznim primjerima (ispitanica pod brojem 33 iz prošlog grafikona).

Slika 18. Rezultati testa poznavanja riječi za učenike koji su pri učenju čitanja imali poteškoća te njihov stav prema čitanju

6. ZAKLJUČAK

U vremenu u kojem živimo informacije su dostupne odmah i svugdje. Sličice i kratki tekstovi namijenjeni su tome da nas zabave pa odmah prelazimo na sljedeće i zaboravljamo što smo vidjeli ranije. Sve se odvija brzo, a ako nije brzo, nije nam po volji. S druge strane, knjiga ima svoj početak i kraj. Potrebno je za nju odvojiti vrijeme, ali ako smo odabrali dobru knjigu neće nam biti žao. Nešto ćemo naučiti, misao će se zadržati dulje i obogatit ćemo svoj um novim saznanjima. Djeca uče iskustvom i kopiraju navike odraslih. Zato je iznimno važno od rane dobi ukazivati im na važnost čitanja, voditi ih u knjižnicu, ali i pružati im primjer. Rezultati istraživanja pokazali su da djeca čiji roditelji čitaju, uglavnom i sami vole čitati. Osim toga, oni koji vole čitati ili su pročitali neke knjige u slobodno vrijeme, a dokazuju to i primjerima najdražih knjiga, imaju nešto veće znanje vokabulara od vršnjaka koji ne čitaju ili čitaju samo kad moraju. Potonji će prestati čitati čim završi njihovo obrazovanje, a znamo koliko je bitno da čovjek uči cijeloga života. Istraživanje je pokazalo nedovoljnu zainteresiranost za knjigu i čitanje, moglo bi se čak reći i zabrinjavajuću, a još više zabrinjava njihovo nepoznavanje riječi koje su dio uobičajenog vokabulara u knjigama za mlade. Većina mladih u današnje vrijeme želi lijep i lagodan život uz posao u skladu s time, a ne rade na sebi, na svojim umnim sposobnostima, verbalnom izražavanju, razvoju opće inteligencije. Hoćemo li i dalje snižavati kriterije za upis u bolje škole ili ćemo poraditi na tome da djeci pružimo bolji primjer kako bismo i sebi i njima osigurali bolju budućnost, na nama je.

REFERENCIJE

Tiskani izvori:

- Čudina-Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja : Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. 3. dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 2002.
- Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja*. Zagreb: Algoritam, 2010.
- Vodogaz, I.; Jurišić, M. (2010). *Usvajanje novog vokabulara iz konteksta*. // Školski vjesnik. 49, 2, 295-303.
- Wittmann, R. (1999). *Was there a reading revolution at the end of the eighteenth century?*. // *A history of reading in the west* / edited by Guglielmo Cavallo and Roger Chartier. Amherst : University of Massachusetts Press.

Elektronički izvori:

- Alexander, P. A. (2012). *The Disciplined Reading and Learning Research Laboratory. Reading Into the Future : Competence for the 21st Century*. // Educational Psychologist. 47, 4, 259-280. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00461520.2012.722511?needAccess=true> .(pristupljeno 02.05.2019.).
- Beck, I. L.; McKeown, M. G.; McCaslin E. S. (1983). *Vocabulary Development : All Contexts Are Not Created Equal*. // The Elementary School Journal 83, 3, 177-181. URL: https://www.researchgate.net/publication/249134216_Vocabulary_Development_All_Contexts_Are_Not_Created_Equal (pristupljeno 02.05.2019.).
- Cunningham, A. E.; Stanovich, K. E. (2001). *What Reading Does for the Mind*. // Journal of Direct Instructions. 1, 2, 137-149. URL: https://www.csun.edu/~krowlands/Content/Academic_Resources/Reading/Useful%20Articles/Cunningham-What%20Reading%20Does%20for%20the%20Mind.pdf (pristupljeno 02.05.2019.).
- Didović, M.; Kolić-Vehovec, S. (2009). *Različiti aspekti poznavanja rječnika i razumijevanje teksta kod učenika osnovne škole*. // Psihologijske teme. 18, 1, 99-117. URL: file:///C:/Users/Drajsi%20i%20Erzi/Downloads/6_didovic_kolic_vehovec.pdf (pristupljeno 02.05.2019.).
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. *Kontekst*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32920> (pristupljeno 02.05.2019.).
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. *Vokabular*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65246> (pristupljeno 02.05.2019.).

Hughes-Hassel, S.; Rodge, P. (2007). *The leisure reading habits of urban adolescents*. // Journal of adolescent & adult literacy. 51, 1, 22-33. URL: <https://ila.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1598/JAAL.51.1.3> (pristupljeno 02.05.2019.).

Jalongo, M. R.; Sobolak, M. J. (2011). *Supporting Young Children's Vocabulary Growth : The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies*. // Early Childhood Education Journal. 38, 6, 421-429. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-010-0433-x> (pristupljeno 02.05.2019.).

Kolić-Vehovec, S. *Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja*. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/04.html> (pristupljeno 02.05.2019.).

Mladen, V. (2011). *Kod razvoja čitalačkih navika kod djece u gotovo 80 posto slučajeva sudjeluju majke*. // Zadarski list. URL: <https://www.zadarskilist.hr/clanci/15112011/kod-razvoja-citalackih-navika-kod-djece-u-gotovo-80-posto-slucajeva-sudjeluju-majke> (pristupljeno 02.05.2019.).

Munger, S. (2014). *The world of books vs. the world of the Internet: An extremely unequal match?*. // Seanmunger.com. URL: <https://seanmunger.com/2014/11/02/the-world-of-books-vs-the-world-of-the-internet-an-extremely-unequal-match/> (pristupljeno 02.05.2019.).

Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. 1-43. URL: <https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf> (pristupljeno 02.05.2019.).

Nagy, W. E. (1995). *On the role of context in first and second language vocabulary learning*. // Technical report. 627, 1-21. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/31277> (pristupljeno 02.05.2019.).

Poslovni dnevnik (2017). *Europska komisija hrvatski obrazovni sustav ocijenila među najlošijima u Europi*. URL: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/europska-komisija-hrvatski-obrazovni-sustav-ocijenila-meu-najgorima-u-europi-334894> (pristupljeno 02.05.2019.).

Prevoditelj-teksta.com (2019). *Učenici u hrvatskim školama sve manje čitaju, najdosadniji predmet – hrvatski*. URL: <https://www.prevoditelj-teksta.com/ucenici-sve-manje-citaju/> (pristupljeno 02.05.2019.).

Ravno do dna : magazin pop kulture (2017). *Hrvatska je među najnekulturnijim državama u EU po Eurostatu*. URL: <https://ravnododna.com/hrvatska-je-medu-najnekulturnijim-drzavama-u-eu-po-eurostatu/> (pristupljeno 02.05.2019.).

Svilar, N. (2015). *Hoćemo li čitati?* // Booksa.hr. URL: <http://booksa.hr/kolumne/konkretno-o-knjizi/hocemo-li-citati> (pristupljeno 02.05.2019.).

Šustar, M. (2016). *Čitajte, obogatite vokabular, naučite pričati*. // Linked in. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/%C4%8Ditajte-obogatite-vokabular-nau%C4%8Dite-pri%C4%8Dati-maja-%C5%A1ustar> (pristupljeno 02.05.2019.).

Tan, D.; Pandian, A.; Jaganathan, P. (2016). *Lexical Testing and the Reliability of the Modified Vocabulary Knowledge Scale*. // *Advances in Language and Literary Studies*. 7, 5, 91-96. URL: <file:///C:/Users/Drajsi%20Erzi/Downloads/2612-5595-1-SM.pdf> (pristupljeno 02.05.2019.).

Tot, Bruno. *O programu*. Privatna poruka. (25.04.2019.).

Knjige korištene za izradu testa poznavanja riječi:

Plichota, A.; Wolf, C. (2011).: *Oksa Pollock: Šuma izgubljenih*. Zagreb: Školska knjiga.

Pike, A. (2016). *Besmrtna ljubav*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Walliams, D. (2016). *Banditska bakica*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Walliams, D. (2017). *Djedov veliki bijeg*. Zagreb: Znanje.

Gavran, M. (2013). *Profesorica iz snova*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Freund, P. (2004). *Laura i tajna Aventure*. Rijeka: IPD d.o.o. Rijeka.

Hawkins, R (2011). *Hekatina škola*. Zagreb: Školska knjiga.

Pilić, S. (2011). *Ideš mi na živce!*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Pilić, S. (2016). *Vidimo se na fejsu!*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Sugg, Z. (2015). *Cura na netu*. Zagreb: Profil.

Čitanke korištene za izradu testa poznavanja riječi:

Levak, J.; Močibob, I.; Sandalić, J.; Skopljak Barić, I. (2014). *Ljubičasta čitanka*. Zagreb: Profil.

Levak, J.; Močibob, I.; Sandalić, J.; Skopljak Barić, I. (2014). *Zelena čitanka*. Zagreb: Profil.

Levak, J.; Močibob, I.; Sandalić, J.; Skopljak Barić, I. (2014). *Modra čitanka*. Zagreb: Profil.

SAŽETAK

Ovaj rad proučava povezanost čitalačkih navika i znanja vokabulara. Rad je podjeljen na teorijski i istraživački dio. Teorijski dio podjeljen je na tri dijela. Prvi dio govori o važnosti čitanja u ranoj dobi kao predskazivaču kasnijih čitalačkih navika, o načinima čitanja u 21. stoljeću, o čitalačkim navikama hrvatskih građana i načinima na koje se pokušava potaknuti građane da čitaju više. Drugi dio bavi se vrstama vokabulara, važnosti učenja vokabulara u ranoj dobi i načinima obogaćivanja vokabulara. Vokabular se obogaćuje čitanjem što upućuje na treći dio teorijskog dijela rada koji govori o učenju riječi uz pomoć konteksta te o vrstama konteksta kroz koje se uče nove riječi.

Istraživanjem se željelo saznati postoji li kod djece povezanost između čitalačkih navika i znanja vokabulara. Uključeno je 37 učenika sedmih razreda koji su ispunjavali anketu o čitalačkim navikama, a zatim i test koji je ispitivao njihovo znanje vokabulara na 18 riječi koje su pronađene u popularnim dječjim knjigama, ali i čitankama za peti, šesti i sedmi razred. Test znanja vokabulara ispitivao je receptivno i ekspresivno znanje riječi pa su prema stupnju poznavanja određene riječi za svaki odgovor dodjeljivani bodovi. Rezultati su pokazali veliku nezainteresiranost djece za čitanje knjiga, a sukladno tome i veliko nepoznavanje riječi koje su bile ispitivane testom. Maksimalan broj bodova na testu poznavanja riječi bio je 54. Očekivalo se da će ispitanici u prosjeku poznavati značenje polovice od ukupnog broja riječi (27 bodova), a ispostavilo se da je najveći ostvareni broj bodova bio 33, što je tek nešto više od očekivanog prosjeka, dok je najmanji ostvareni broj bodova bio 2. Ipak, ispitanici koji su ostvarili najviše bodova na testu, u anketi su naveli kako vole čitati ili su barem nešto čitali u slobodno vrijeme. Rezultati testa poklapaju se sa školskim ocjenama. Najbolje rezultate ostvarili su odličaši, zatim vrlo dobri učenici, a onda učenici koji prolaze s ocjenom dobar. Većina ispitanika navela je kako ih kod kuće potiču da čitaju više knjiga ili bar lektiru, a oni učenici čiji roditelji čitaju, uglavnom i sami vole čitati.

Ključni pojmovi: čitanje, vokabular, kontekst, povezanost čitanja i vokabulara, učenje riječi iz konteksta

ABSTRACT

This paper examines the correlation between reading habits and vocabulary knowledge. It is divided into theory and research. Theoretical part is divided into three parts. First part discusses the importance of reading at an early age as a predictor of later reading habits, ways of reading in 21st century, reading habits of Croatian citizens and national strategy which attempts to encourage citizens to read more. Second part deals with types of vocabulary, the importance of vocabulary learning at an early age and vocabulary growth. The vocabulary is increased by reading what refers to third part which is about learning words with the help of the context and types of context through which new words are taught.

The main goal of the research was to find out whether there is a correlation between reading habits and vocabulary knowledge among children. 37 seventh grade students were included in research and their task was to complete the reading habits survey and then a test which was built of 18 words that tested their vocabulary knowledge. Tested vocabulary was found in popular children's books and as well in books for teaching language in fifth, sixth and seventh grade. The vocabulary knowledge test was conducted with receptive and expressive knowledge of words and the points were awarded for each answer according to knowledge degree of a certain word. Results showed a great deal of disinterest for reading books and accordingly, a great lack of knowledge of the tested words. The maximum number of points in the vocabulary knowledge test was 54. It was expected that respondents would know half of the total number of words (27 points), and it turned out that the highest score was 33, which is just a little more than the expected average, while the lowest score was 2. However, the survey respondents who scored the most points on the test indicated that they love to read or at least read something in their spare time. The results of the test match the school grades. Best students accomplished best results. Most of the respondents stated that at home they were encouraged to read more books, or at least reading for the school. But, those students whose parents read, mostly love to read themselves.

Key terms: reading, vocabulary, context, reading and vocabulary connection, learning words through context

PRILOZI

Prilog 1. Anketa o čitalačkim navikama i test poznavanja riječi za sedme razrede osnovne škole:

OŠ Janka Leskovara, Pregrada

Šk. god. 2018./2019.

ANKETA O ČITALAČKIM NAVIKAMA I TEST POZNAVANJA RIJEČI ZA SEDME RAZREDE OSNOVNE ŠKOLE

Ova anketa provodi se u svrhu izrade diplomskog rada. Cilj istraživanja je dokazati važnost čitanja u slobodno vrijeme. Anketa je anonimna i sastoji se od dva dijela. Prvi dio sastoji se od upitnika s odgovorima na zaokruživanje ili nadopunjavanje, a drugi dio osmišljen je kao test poznavanja riječi ispred kojeg se nalaze upute za rješavanje. Molim vas da na pitanja odgovorite iskreno i samostalno, anketa nije za ocjenu. Hvala vam na pomoći!

Spol: M Ž

Uspjeh na kraju prošle školske godine: 2 3 4 5

1. DIO: ČITALAČKE NAVIKE

1. Čitam knjige jer:

- a) volim čitati
- b) moram (lektira)
- c) ne čitam knjige

2. Lektiru pročitam cijelu:

- a) Uvijek
- b) Često
- c) Ponekad
- d) Nikad

3. U slobodno vrijeme čitam knjige koje nisu za lektiru:
- a) Često
 - b) Ponekad
 - c) Rijetko
 - d) Nikad
4. Za mene čitanje predstavlja (možeš zaokružiti više odgovora):
- a) Opuštanje i razonodu
 - b) Bijeg iz stvarnog života
 - c) Želju da saznam nešto novo
 - d) Uživljanje i strast
 - e) Dosadu i obvezu
 - f) Nešto drugo: _____
5. Što najradije čitaš? Možeš navesti i neki časopis ili sadržaj s Interneta, strip, bilo što ako to nisu knjige. Ako voliš čitati knjige, koju vrstu knjiga najviše?
6. Gdje posuđuješ knjige koje nisu za lektiru? Obrazloži odgovor osim ako je odgovor c).
- a) U školskoj knjižnici. Zašto? _____
 - b) U gradskoj knjižnici. Zašto? _____
 - c) Ne posuđujem ih.
7. Kada si u 1. razredu učio/la čitati, jesi li imao/la poteškoća? (Samo 1 odgovor)
- a) Da, imao/la sam većih poteškoća koje su me dugo pratile.
 - b) Da, imao/la sam poteškoća ali sam ih brzo svladao/la.
 - c) Ne, znao/la sam čitati već prije škole.
 - d) Ne, lako sam svladao/la čitanje.
8. Čitaju li tvoji roditelji knjige?
- a) Da, mama čita (bar ponekad)
 - b) Da, tata čita (bar ponekad)
 - c) Da, oboje čitaju
 - d) Ne čitaju

9. Imaš li kod kuće obiteljsku knjižnicu (policu ili ormar s knjigama)? DA NE

10. Ako imaš, koliko je u njoj knjiga?

- a) Oko 20
- b) Do 100
- c) Više od 100

11. Kakav je stav tvoje obitelji prema čitanju?

- a) Pozitivan, potiču me da čitam više knjiga
- b) Pozitivan, potiču me da čitam lektiru
- c) Nezainteresiran
- d) Negativan, čitanje je za njih gubljenje vremena

12. Koja ti je najdraža knjiga koju si pročitao/la? (Odaberi jednu knjigu i svrstaj je pod lektiru ili pod ostalo.)

- a) Lektira: _____
- b) Ostalo: _____
- c) Nemam najdražu knjigu

13. S popisa knjiga odaberi one za koje si čuo/la ili si ih pročitao/la:

- a) Rachel Hawkins: Hekatina škola
- b) John Blackhard: Zemlja zove Mars
- c) Mark Twain: Pustolovine Toma Sawyera
- d) David Walliams: Djedov veliki bijeg
- e) Adrian Batch: Klupa za dvoje
- f) Marija Kudić: Zašto ne?
- g) Tom Gates: Moj savršeni svijet
- h) Sandy Cart: Kako skinuti zvijezdu
- i) Jeff Kiney: Gregov dnevnik
- j) Marko Budinščak: Škola za frajere
- k) Sanja Pilić: Vidimo se na fejsu!
- l) Zoe Sugg: Cura na netu
- m) Sarah Adley: Dadilja iz pakla
- n) Ivica Peran: Mačke i spačke

2. DIO: TEST POZNAVANJA RIJEČI

Test poznavanja riječi sastoji se od 18 riječi. Za svaku riječ zaokruži tvrdnju s kojom se slažeš i nadopuni ako je potrebno. Ako zaokružiš slovo e) i ispisuješ rečenicu, također trebaš ispuniti i značenje te riječi pod c) ili d).

Primjer: MARIONETA

- a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ.
- b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači.
- c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom:

☒ d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači:

Lutka kojoj pomoću konca možemo micati ruke i noge.

☐ e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

U lutkarskoj predstavi glumci su koristili marionete.

POČETAK TESTA:

1. LASKATI

- a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ.
- b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači.
- c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom:

- d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači:

- e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

2. ZAZIRATI

- a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ.
- b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači.
- c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom:

- d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači:

- e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

3. KONKRETNO a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	4. NASLUTITI a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:
5. NAKLAPANJA a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	6. KOLOTEČINA a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:
7. AMBIJENT a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	8. OKLIJEVATI a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

9. DOKONO a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	10. UVRIJEŽENO a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:
11. NOSTALGIJA a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	12. KOLEKTIV a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:
13. ESKALIRATI a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	14. RAZJAREN a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

15. MONOTONO a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	16. KICOŠ a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:
17. SMETENOST a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:	18. TOBOŽE a) Mislim da nikada nisam vidio/vidjela ovu riječ. b) Vidio/vidjela sam ovu riječ, ali ne znam što znači. c) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da je mogu povezati sa sljedećom riječi ili idejom: d) Vidio/vidjela sam ovu riječ i mislim da znači: e) Ovu riječ mogu koristiti u rečenici:

„Pametna čovjek nikad neće reći da sve zna.“

Blaise Pascal

Hvala na sudjelovanju!